

**Univerzita Palackého v Olomouci
Cyrilometodějská teologická fakulta**

Katedra křesťanské sociální práce

Bakalářská práce

2009

Tereza Saková

**Univerzita Palackého v Olomouci
Cyrilometodějská teologická fakulta**

Katedra křesťanské sociální práce

Sociální a humanitární práce

Tereza Saková

**Zkouška z českého jazyka jako jedna
z podmínek pro udělení trvalého pobytu
pro cizince ze třetích zemí**

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Mgr. Eva Dohnalová

2009

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.

.....

Podpis autora práce

Tímto děkuji vedoucí práce Mgr. Evě Dohnalové za důvěru a trpělivost a své rodině a přátelům za tolik potřebnou morální podporu. Vřelé díky patří také Elišce za nesylení a technickou výpomoc.

OBSAH

<u>ÚVOD</u>	<u>7</u>
<u>1 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH TERMÍNŮ</u>	<u>9</u>
<u>2 DOKUMENTY UPRAVUJÍCÍ INTEGRACI CIZINCŮ V ČESKÉ REPUBLICE OD KONCE 90. LET 20. STOLETÍ DODNES.....</u>	<u>12</u>
2.1 ZÁSADY KONCEPCE INTEGRACE CIZINCŮ	13
2.2 KONCEPCE INTEGRACE CIZINCŮ	14
2.3 AKTUALIZOVANÁ KONCEPCE INTEGRACE CIZINCŮ.....	16
<u>3 VZNIK A UZÁKONĚNÍ ZKOUŠKY Z ČESKÉHO JAZYKA JAKO JEDNÉ Z PODMÍNEK PRO ZÍSKÁNÍ POVOLENÍ K TRVALÉMU POBYTU</u>	<u>19</u>
3.1 ROLE PŘÍPRAVNÝCH KURZŮ A JAZYKOVÉ ZKOUŠKY V PROCESU INTEGRACE CIZINCŮ	19
3.2 KLÍČOVÁ OBLAST ZNALOST ČESKÉHO JAZYKA.....	22
3.3 VZNIK ZKOUŠKY Z ČESKÉHO JAZYKA JAKO PODMÍNKY PRO ZÍSKÁNÍ POVOLENÍ K TRVALÉMU POBYTU.....	23
3.3.1 VÝVOJ SYSTÉMU V ROCE 2008	26
3.4 UZÁKONĚNÍ ZKOUŠKY Z ČESKÉHO JAZYKA JAKO JEDNÉ Z PODMÍNEK PRO ZÍSKÁNÍ POVOLENÍ K TRVALÉMU POBYTU	28
<u>4 ZKOUŠKA Z ČESKÉHO JAZYKA PRO ÚČELY ZÍSKÁNÍ POVOLENÍ K TRVALÉMU POBYTU V ROCE 2009</u>	<u>33</u>
4.1 SOUČASNÁ PODOBA ZKOUŠKY Z ČESKÉHO JAZYKA PRO ÚČELY ZÍSKÁNÍ POVOLENÍ K TRVALÉMU POBYTU	33
4.2 TESTOVÁNÍ ŽADATELŮ O TRVALÝ POBYT PROKAZUJÍCÍ POŽADOVANOU ZNALOST JAZYKA ...	35
4.2.1 PRŮBĚH ZKOUŠKY Z ČESKÉHO JAZYKA PRO ÚČELY ZÍSKÁNÍ POVOLENÍ K TRVALÉMU POBYTU.....	37
4.2.2 KONTROLY SUBJEKTŮ S PRÁVEM TESTOVAT ŽADATELE O TRVALÝ POBYT NA JAZYKOVÉ ÚROVNI A1	38
4.3 DOSTUPNOST INFORMACÍ O ZKOUŠCE Z ČESKÉHO JAZYKA PRO CIZINCE - ŽADATELE O TRVALÝ POBYT	39
4.3.1 OSTATNÍ CIZOJAZYČNÉ VERZE WEBOVÝCH STRÁNEK ČEŠTINA PRO CIZINCE	41
4.4 DOSTUPNOST PŘÍPRAVNÝCH KURZŮ ČESKÉHO JAZYKA PRO CIZINCE	42
4.4.1 KOMERČNÍ KURZY ČESKÉHO JAZYKA JAKO CIZÍHO JAZYKA	43
4.4.2 NÍZKOPRAHOVÉ KURZY ČESKÉHO JAZYKA JAKO CIZÍHO JAZYKA	44
<u>ZÁVĚR.....</u>	<u>47</u>
<u>LITERATURA</u>	<u>49</u>
<u>SEZNAM ZKRATEK</u>	<u>53</u>
<u>PŘÍLOHY</u>	<u>54</u>

PŘÍLOHA 1.....	54
PŘÍLOHA 2.....	55
PŘÍLOHA 3.....	58
PŘÍLOHA 4.....	59

ÚVOD

Při své tuzemské praxi i zahraniční stáži v Rumunsku v letech 2006 a 2007, kdy jsem měla možnost dohromady čtyři měsíce pracovat s lidmi z nejrůznějších částí světa, jsem si uvědomila, jak je znalost jazyka hostitelské země pro imigranty klíčová. Tato zkušenost pro mě byla velice cennou, protože právě zde jsem měla možnost sledovat, jak znalost, či spíše neznalost jazyka hostitelské společnosti ovlivňuje život a možnosti seberealizace imigrantů, zejména těch, kteří se chtějí mimo svou vlast usadit dlouhodobě. Tématu jazykové integrace, konkrétně povinné zkoušky z českého jazyka pro žadatele o trvalý pobyt, jsem se proto intenzivně věnovala již své absolventské práci obhájené na Caritas – VOŠs v roce 2008. V té době byla zkouška z českého jazyka pro žadatele o trvalý pobyt, jež je povinná od 1. 1. 2009, v přípravné fázi. V této bakalářské práci bych ráda navázala na svou absolventskou práci a informace rozšířila o zkušenosti nejrůznějších zainteresovaných aktérů získané po prvním roce testování žadatelů o trvalý pobyt. Téma volím nejen s ohledem na jeho aktuálnost, ale také z důvodů obtížné dostupnosti informací o této problematice pro širokou odbornou i laickou veřejnost.

Cílem mé bakalářské práce je zachytit výslednou podobu Systému výuky českého jazyka a zkoušek pro cizince jako jedné z podmínek pro udělení trvalého pobytu a nastínit, do jaké míry stanovená úroveň jazykové zkoušky může přispívat k usnadnění procesu integraci cizinců.

Tato práce je svou povahou popisná. K tématu jazykové integrace cizinců v České republice, zejména v kontextu žadatelů o trvalý pobyt, nejsou publikovány prameny, které by se daným tématem zabývaly primárně a uceleně. Problematika bývá zpravidla zpracována jako součást výzkumů, analýz a studií týkajících se integrace a života cizinců v České republice či jako příspěvky odborníků na téma českého jazyka jako cizího jazyka a jeho významu v procesu integrace cizinců. Při získávání informací pro tuto práci jsem využila zejména internetových zdrojů. K tématu aktualizované Koncepce integrace cizinců a její realizaci jsem čerpala informace z vládních dokumentů publikovaných na www.cizinci.cz, www.mvcr.cz a www.cestina-pro-cizince.cz. Další primární literaturu v podobě odborných článků, studií a výzkumů jsem

získávala především přímo od odborníků na dané téma a na webovém portálu www.migraceonline.cz. Informace o aktuální situaci týkající se zkoušky z českého jazyka pro žadatele o trvalý pobyt jsou získány na základě osobních rozhovorů autorky s odborníky na toto téma, kterými jsou Kateřina Vlasáková (Ústav jazykové a odborné přípravy Univerzity Karlovy) a Marie Černíková (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy) a s třemi cizinci, jež zkoušku z českého jazyka pro účely získání povolení k trvalému pobytu v roce 2009 skládali.

Text je rozčleněn do čtyř na sebe navazujících kapitol. První kapitola se věnuje vymezení termínů, které jsou v této bakalářské práci nejčastěji používány a jejichž definice by mohla být bez vymezení nejasná. Druhá kapitola se zabývá vývojem integrační politiky na území České republiky od roku 1999 do současnosti, zejména pak jejími klíčovými dokumenty jež mají do jisté míry vliv i na dnešní podobu integrační politiky. Třetí kapitola se věnuje významu přípravných kurzů a jazykové zkoušky v procesu integrace cizinců a následně nastiňuje zavedení povinnosti zkoušky z českého jazyka pro účely získání povolení k trvalému pobytu v České republice. Poslední, čtvrtá kapitola se zabývá současnou podobou zkoušky z českého jazyka pro žadatele o trvalý pobyt a technickými záležitostmi souvisejícími s touto zkouškou, jako například dostupností informací o zkoušce pro cizince či nabídkou jazykových kurzů připravujících cizince na požadovanou zkoušku.

1 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH TERMÍNŮ

V této bakalářské práci jsou použity termíny, jež mohou být nazírány různě. Z tohoto důvodu je nutné vymezit význam daných termínů pro účely této práce, která se obecně zabývá fenoménem migrace, integrace a jazykové zkoušky jako podmínky pro udělení dlouhodobého pobytu, v případě České republiky trvalého pobytu.

Termín **migrace** doposud není vymezen jednotnou, všeobecně uznávanou definicí. Pro účely této práce je vhodné vymezit migraci „jako časově více či méně ohraničený proces přesunu lidí mezi prostory určenými státními hranicemi [...]“¹. V rámci takto vymezeného termínu migrace je poté podle směru pohybu migranta rozlišována imigrace, tedy přistěhování se do nové země, a emigrace, vystěhování se ze své domovské země. Podle definice Organizace spojených národů je za dlouhodobého **migranta** považována osoba, jež překročila hranice státu, odkud pochází, a v hostitelské společnosti se usadila na dobu nejméně dvanácti měsíců². Termín **cizinec** je synonymem ke slovu migrant (bez časového vymezení délky pobytu v hostitelské společnosti). Česká legislativa vymezuje cizince jako „fyzickou osobu, která není státním občanem České republiky, včetně občana Evropské unie“³. Pokud se v této práci mluví o cizincích, jsou jimi myšleni zároveň muži i ženy přicházející do České republiky a dalších zemí Evropské unie ze třetích zemí, nikoliv občane Evropské unie (dále jen „**EU**“).

Cizinci, kteří se rozhodnou dlouhodobě usadit v České republice (dále jen „**ČR**“), zpravidla po určité době (jejíž dolní hranice je určena zákonem) žádají o **trvalý pobyt**, se kterým je spojeno nabývání určitých práv a částečné přiblížení se právnímu postavení českých občanů. Podmínky pro udělení trvalého pobytu jsou v ČR upraveny zákonem č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky.

V terminologii týkající se migrace také doposud nebyla stanovena všeobecně platná definice termínu **integrace**. Soukup

¹ MV ČR: *Azyl a migrace - Imigrace* [online]. 2005 [cit. 2009-10-03]. Dostupné z: <<http://web.mvcr.cz/archiv2008/azyl/migrace.html#fenomen>>

² UNITED NATIONS STATISTIC DIVISION: *Demographic and social statistics : Demographic, social and migration statistics* [online]. 2009 [cit. 2009-10-03]. Dostupné z: <<http://unstats.un.org/unsd/statcom/doc97/edoc15a1.htm>>

³ Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, Hlava I, § 1.

a Tóthová ji interpretují následovně: „Pod pojmem integrace rozumíme oboustranný proces, kdy se cizinec zvolna učí a proniká do zvyků, jazyka a způsobu života dané společnosti, ovšem bez striktního požadavku na opuštění svých kulturních zvyklostí.“⁴ Stát a majoritní společnost by pak měli vytvořit takové podmínky, které cizinci integraci do společnosti umožní.

Integrační politika zpravidla bývá součástí imigrační politiky. Integrační politikou je myšlena taková politika, která má podpořit jedince či skupiny v procesu integrace do majoritní společnosti. Jejím cílem je napomáhat cizinci v získávání sociálních dovedností potřebných pro život v hostitelské společnosti, zejména v osvojování nového jazyka, orientaci v hodnotách a normách dané společnosti, v seznamování se s reáliemi, se začleněním na trh práce atd. Integrační politika se skrze jednotlivá opatření snaží předcházet sociálnímu vyloučení cizinců (segregaci) a zajistit sociální a politickou soudržnost společnosti.⁵

V rámci integračních politik došlo v mnoha zemích k ukotvení **povinné zkoušky z jazyka hostitelské společnosti** jako podmínky pro získání různých typů, všeobecně pak dlouhodobých pobytů. Jazyková úroveň, jejíž znalost musí žadatel prokázat, je zpravidla určena stupni jazykové znalosti definovanými v rámci **Společného evropského referenčního rámce pro jazyky** (dále jen „**SERR**“). SERR je dokument vydaný Radou Evropy, který má sloužit jako obecný základ při vytváření jazykových učebnic, metodik, sylabů, zkoušek atd. v rámci celé Evropy. SERR definuje šest úrovní jazykové znalosti – první dvě lze označit za začátečnické (A1, A2), další dvě za středně pokročilé (B1, B2) a poslední dvě za pokročilé (C1, C2).⁶

V České republice došlo k uzákonění jazykové zkoušky pro žadatele o trvalý pobyt na **jazykové úrovni A1** podle SERR. Student, který dosáhne úrovně A1, je schopný při poslechu porozumět slovům a nejzákladnějším frázím, které se týkají jeho osoby, rodiny a bezprostředního okolí. Při čtení je taktéž schopen porozumět známým výrazům a velmi jednoduchým větám (např. vývěsní

⁴ Viz SVOBODA, A., TÓTHOVÁ, H.: *Koncepce integrace cizinců a situace v jednotlivých oblastech* [online]. 2007 [cit. 2009-10-03]. Dostupné z: <soze.cz/workinczech/file.php?id=5_1195225832_integrace>

⁵ Viz BARŠA, P., BARŠOVÁ, A.: *Přistěhovalectví a liberální stát : imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*. 1. vyd. Brno : Masarykova univerzita v Brně, 2005

⁶ Viz MŠMT: *Společný evropský referenční rámec pro jazyky* [online]. 2006 [cit. 2009-10-04]. Dostupné z: <<http://www.msmt.cz/mezinarodni-vztahy/spolecny-evropsky-referencni-ramec-pro-jazyky>>

cedule, plakáty atd.). V ústním projevu umí jednoduchými větami popsat místo, kde žije, a jemu blízké osoby. Na tato témata je také schopen klást otázky. V písemném projevu zvládá vyplnit úřední formuláře (jméno, adresa, národnost atd.) a napsat krátký jednoduchý text (např. pozdrav na pohlednici). Student se při hovoru s druhou osobou domluví za předpokladu, že ta mluví pomalu, zřetelně a je připravena studentovi pomoci.⁷

⁷ Viz ÚJOP UK: *Certifikovaná zkouška z češtiny pro cizince : Úroveň A1 podle SERR* [online]. 2006 [cit. 2009-10-04]. Dostupné z: <http://www.ujop.cuni.cz/page/cz/pdf/informace_kandidat_A1.pdf>

2 DOKUMENTY UPRAVUJÍCÍ INTEGRACI CIZINCŮ V ČESKÉ REPUBLICE OD KONCE 90. LET 20. STOLETÍ DODNES

Česká republika patří mezi země s konstantně narůstajícím počtem cizinců, s čímž souvisí i nárůst žadatelů o trvalý pobyt - k 31. 12. 2008 bylo v ČR 172 927 osob s povolením k trvalému pobytu⁸. Nejen stále vyšší procentuální zastoupení cizinců v populaci ČR v posledních deseti letech, ale zejména problémy typu nesnadného přístupu cizinců na trh práce, ke vzdělání atd. upozornily na potřebu komplexního pojetí tématu integraci cizinců a na vytvoření takových podmínek, které by cizincům umožnily lépe se orientovat a začlenit se do života hostitelské společnosti.

Od konce 90. let, kdy se téma integrace přestalo považovat za druhořadé a koordinace v této oblasti se ujalo Ministerstvo vnitra (dále jen „MV“), byly zaznamenány první pokusy o vypracování určitých integračních dokumentů, jež měly zpočátku nastínit směřování budoucí integrační politiky ČR. Nejdůležitějšími dokumenty této doby byly *Zásady koncepce integrace cizinců na území České republiky* (dále jen „Zásady“), které byly přijaty v roce 1999, *Koncepce integrace cizinců* (dále jen „KIC“) z roku 2000, která je součástí *Usnesení vlády č. 126 ze dne 11. 12. 2000, o realizaci Zásad koncepce integrace cizinců na území ČR a o návrhu Koncepce integrace cizinců na území ČR* a následně novější dokument aktualizovaná *Koncepce integrace cizinců* (dále je „aKIC“) z roku 2006, jež vznikla v rámci *Usnesení vlády ČR ze dne 8. 8. 2006 ke Koncepci integrace cizinců v roce 2005*.

Těmto třem klíčovým dokumentům české integrační politiky se ve stručnosti věnuje tato kapitola.

⁸ Od 31. 12. 2004 do 31. 12. 2008 se počet cizinců s trvalým pobytem v ČR zvýšil o 73 460 osob na celkový počet 172 927 osob, což je v průměru 18 365 nově udělených trvalých pobytů ročně. Do té doby činil průměrný roční nárůst cizinců s trvalým pobytem v ČR přibližně 4 500 osob. Viz ČSÚ: *Počet cizinců v ČR* [online]. 2009 [cit. 2009-10-10]. Dostupné z: <http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/kapitola/ciz_pocet_cizincu>

2.1 ZÁSADY KONCEPCE INTEGRACE CIZINCŮ

V průběhu 90. let se v České republice k tématu integrace cizinců uceleně nevyjadřoval žádný vládní dokument. Integrovaná opatření byla nárazová, obvykle zaměřená pouze na specifickou skupinu imigrantů (zpravidla se jednalo o azylanty a krajany) a vzhledem ke své finanční náročnosti neudržitelná.

V roce 1999, poté co vznikly dva klíčové zákony české cizinecké legislativy⁹, se poprvé začala pozornost soustředit také na integraci cizinců (jedním z důvodů je i skutečnost, že ve stejnou dobu začala tématu integrace cizinců věnovat zvýšenou pozornost také Evropská unie). Již v průběhu roku 1999 proběhlo několik společných setkání zástupců Rady Evropy, Evropské kulturní nadace, UNHCR, ministerstev a akademiků. Při těchto setkáních se diskutovalo zejména o situaci dlouhodobě usazených cizinců a možnostech jejich vzdělávání, přístupu na trh práce, vztahu majority a minorit, o nutnosti a možnostech spolupráce nestátních neziskových organizací (dále jen „**NNO**“) a o zkušenostech z oblasti plánování a realizace integračních programů v západoevropských a východoevropských zemích.¹⁰

Tato setkání měla vliv na přípravu *Zásad koncepce integrace cizinců*, jež byly přijaty *Usnesením vlády České republiky ze dne 7. července 1999 č. 689 o Zásadách koncepce integrace cizinců na území České republiky a o přípravě a realizaci této koncepce*. Jádrem Zásad je patnáct stručných tezí vztahujících se k integraci dlouhodobě a legálně usazených cizinců, „[...] které mají být naplňovány především zajišťováním rovných příležitostí, a to zejména za pomoci vytvoření legislativních podmínek zajišťujících ochranu a přístup této skupiny cizinců k základním lidským právům a svobodám“¹¹.

Zásady nemluví v souvislosti s integrací o jednotlivcích, nýbrž o imigračních komunitách¹², a neobsahují žádná konkrétní opatření, která by

⁹ Jedná se o zákon č. 325/1999 Sb., o azylu a zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území ČR. Oba dva vstoupily v platnost k 1. 1. 2000.

¹⁰ Srov. ČERNÍK, J., UHEREK, Z.: *Výzkumné zprávy a studie o integraci cizinců na území České republiky* [online]. 2005 [cit. 2009-11-04]. Dostupné z: <<http://www.cizinci.cz/files/clanky/100/vyzkum.pdf>>

¹¹ SAKOVÁ, T.: *Implementace Koncepce integrace cizinců a Státního integračního programu se zaměřením na kurzy a znalost českého jazyka*. Olomouc 2008, s. 18, nepublikováno

¹² Barša P. a Baršová A. popisují v knize *Přistěhovalectví a liberální stát : imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku* na straně 243 imigrační komunity jako vnitřně soudržná společenství, která spojuje historické vědomí, kultura, jazyk, národní identita nebo etnická příslušnost. Imigrační komunity představují odlišné „kultury“.

měla být v oblasti integrace cizinců realizována. Jedná se spíše o dokument objasňující pojetí integrační politiky v českém prostředí a podmínek, za kterých by měla vznikat, kam by měla směřovat a kdo by měl na její realizaci participovat.

Realizace Zásad spočívala zejména v zadávání studií a projektů odborníkům ze strany MV. Za největší překážku při realizaci Zásad byl označen nedostatek „[...] zkušeností zainteresovaných subjektů odpovídajícím způsobem zahrnout dokument do vlastních plánů činností a připravit náležitá organizační, legislativní a věcná opatření v rámci dané situace“¹³.

Zásady vznikly zejména jako dokument, který má být „základním východiskem a nástrojem politiky vlády pro přípravu *Koncepce integrace cizinců* na území České republiky“¹⁴, jež vznikla na počátku roku 2000.

2.2 KONCEPCE INTEGRACE CIZINCŮ

O rok později vydaná *Koncepce integrace cizinců* nejprve shrnuje dosavadní činnost českého státu v oblasti integrace cizinců a zároveň se snaží reagovat na nedostatky, které byly překážkou (nejen) pro realizaci Zásad. Protože v oblasti integrace cizinců (a všeobecně cizinecké problematiky) doposud neexistovala jednotná terminologie, snaží se KIC o vymezení alespoň základních, nejfrekventovanějších termínů¹⁵. Za cílovou skupinu KIC jsou považováni dlouhodobě legálně pobývajících cizinci¹⁶, kterým byl udělen pobyt, azyl (dnes mezinárodní ochrana) a cizinci, kterým bylo vydáno vízum za účelem sloučení rodiny. KIC jako první dokument konkrétně vymezuje cílové skupiny, na než mají být integrační opatření zaměřena (zaměřuje se na ty cizince, kteří zde pravděpodobně budou pobývat dlouhodobě). Také se spíše než na integraci cizineckých komunit, jak tomu bylo v případě Zásad, soustředí na integraci jednotlivců (stále však nikoliv skrze konkrétní praktická opatření), zejména pak v politické, právní, kulturní a společenské oblasti, jež by mohly být do budoucna zvažovány za klíčové. V podkapitole *Základní oblasti integrace, role a úkoly*

¹³ SAKOVÁ, T.: *Implementace Koncepce integrace cizinců a Státního integračního programu se zaměřením na kurzy a znalost českého jazyka*. Olomouc 2008, s. 19, nepublikováno

¹⁴ CIZINCI V ČR: *Zásady koncepcie integrace cizinců na území České republiky* s. 1 [online]. 2009 [cit. 2009-10-24]. Dostupné z: <www.cizinci.cz/files/clanky/77/Zasady_vlady_integrace.pdf>

¹⁵ KIC vymezovala např. termín integrace, definice však byla velmi vágní.

¹⁶ V Zásadách šlo o dlouhodobě a legálně pobývajících cizince, je zde tedy patrné, že se o problematice začalo uvažovat důsledněji.

institucí je pak doporučeno definovat jako jednu z oblastí integrace cizinců znalost jazyka - toto je první zmínka v českých vládních dokumentech upozorňující na význam jazyka jako důležitého prvku v procesu integrace cizinců. Novátorství tohoto dokumentu spočívá také v jeho doporučení postupné decentralizace kompetencí při realizaci integračních opatření a zapojení co největšího počtu vhodných orgánů na lokální úrovni.

Nicméně je třeba konstatovat, že KIC je dokumentem velmi teoretickým, který neukládá, ale pouze navrhuje konkrétním institucím určitá praktická opatření, což se v budoucnu příliš neosvědčilo. Problémy s realizací KIC stále spočívaly v nevědomosti a neochotě některých ministerstev zapojit aktivity vedoucí k podpoře integrace cizinců do své činnosti (důvodem může být také nekonkrétnost navrhovaných opatření) a také v soustředění kompetencí při realizaci KIC do rukou MV, což vedlo k absenci partnerů/realizátorů na regionální a lokální úrovni. K neúspěchu přispívala také přetrvávající nejednotnost terminologie (je v postatě nemožné vymezit termíny pro takto široké a náročné téma v jednom dokumentu) a absence ověřitelných ukazatelů, podle kterých by mohla být úspěšnost zavedení KIC do praxe měřena. Je tedy evidentní, že *Koncepce integrace cizinců* sloužila spíše jako dokument, který trochu podrobněji rozpracoval dané téma, v praxi byl však uplatňován velice problematicky a poskrovnu.

K realizaci KIC se každoročně vyjadřovala odpovědná ministerstva v podobě usnesení vlády k realizaci *Koncepce integrace cizinců* za předchozí rok, které částečně upravovalo KIC i na následující rok vzhledem k aktuálním potřebám v oblasti integrace cizinců zjištěných při výzkumech. Na počátku roku 2004 přešla oblast integrace cizinců do gesce Ministerstva práce a sociálních věcí (dále jen „**MPSV**“), stejně jako zajišťování meziresortní koordinace při implementaci KIC¹⁷. Tak jako v předchozích letech MV, nechalo i MPSV vypracovat mnohé analýzy a výzkumy zabývající se životem cizinců v ČR¹⁸, které

¹⁷ Od 1. 8. 2008 přešla na základě *Usnesení vlády České republiky ze dne 23. července 2008 č. 979 o převodu některých činností vykonávaných Ministerstvem práce a sociálních věcí na Ministerstvo vnitra* koordinace realizace *Koncepce integrace cizinců* z Ministerstva práce a sociálních věcí opět na Ministerstvo vnitra.

¹⁸ Jedná se zejména o výzkumy, jež vznikly na půdě Akademie věd České republiky, například *Výzkumné zprávy a studie o integraci cizinců na území České republiky* zpracované J. Černíkem a Z. Uherkem. Další výzkum, jež měl vliv na vytváření integrační politiky, byla *Analýza postavení cizinců dlouhodobě žijících v ČR a návrh optimalizačních kroků* zveřejněná v roce 2004 společností Galal, Analysis & Consulting.

pak sloužily jako podklady pro vytvoření každoročního usnesení vlády k realizaci KIC. Ta se však i nadále potýkala s přílišnou všeobecností, ignorací tématu sociální integrace na úkor přiznávání práv cizincům, absencí motivačních prvků v procesu integrace atd. Celkově zde tedy vyplynula potřeba vzniku nového dokumentu, jež by reagoval na předchozí úspěchy i neúspěchy v oblasti integrace cizinců, a který by zároveň respektoval doporučení ze strany EU a pracoval s příklady dobré praxe odpozorované v zahraničí. Na základě těchto požadavků byl v únoru roku 2006 vydán dokument *Usnesení vlády ČR ze dne 8. 8. 2006 ke Konceptci integrace cizinců v roce 2005*, jehož součástí je aktualizovaná *Koncepce integrace cizinců*.

2.3 AKTUALIZOVANÁ KONCEPCE INTEGRACE CIZINCŮ¹⁹

Vzniku aktualizované *Koncepce integrace cizinců*²⁰ předcházela setkání Evropské rady v Tampere (1999) a v Soluni (2003), na nichž byl vysloven požadavek zajištění čestného a spravedlivého zacházení vůči cizincům a nutnost vypracování komplexní strategie v oblasti integrace pro legálně pobývajících cizince. Na základě těchto setkání pak v roce 2004 vznikl na půdě Evropské unie dokument *Společné základní principy politiky integrace přistěhovalců v Evropské unii* (dále jen „**Základní principy**“, jež by členskými státy měly sloužit jako vodítko při vytváření integračních politik. Integrace cizinců by podle těchto Základních principů měla být oboustranným dynamickým procesem, kdy budou podmínky nastaveny takovým způsobem, aby cizincům (zejména dlouhodobě legálně pobývajícím) bylo umožněno vstupovat na pracovní trh, získat odpovídající vzdělání, účastnit se veřejného života, setkávat se v neformálním styku s majoritní společností a posilovat své jazykové²¹ a společenské dovednosti závazné v hostitelské společnosti. Jeden ze stěžejních bodů tohoto dokumentu je také potřeba vytvoření jasných cílů, ukazatelů a mechanismů, které budou vodítkem při určování úspěšnosti integrační politiky.

¹⁹ Zpracování této podkapitoly je založeno na: *Koncepce integrace cizinců v roce 2005 a její další rozvoj* [online] 2006 [cit. 2009-10-11]. Dostupné z: <http://cizinci.mpsv.cz/files/clanky/324/KIC_aktualizovana.pdf>

²⁰ Aktualizovaná *Koncepce integrace cizinců* je součástí *Usnesení vlády ČR č. 126 ze dne 8. února 2006 ke Konceptci integrace cizinců v roce 2005*, konkrétně části III. s názvem *Koncepce integrace cizinců v roce 2005 a její další rozvoj*.

²¹ Znalost jazyka hostitelské společnosti pro cizince je zde označena jako nezbytná.

Vzhledem ke stále narůstajícímu počtu cizinců v ČR, k doporučením přicházejícím ze strany Evropské unie, předchozím úspěchům i neúspěchům při formulaci a realizaci *Zásad koncepce integrace cizinců* a *Koncepce integrace cizinců* a potřebě vzniku opatření, která by vedla k cílené integraci cizinců, vznikla aktualizovaná *Koncepce integrace cizinců*. Zásadní rozdíl oproti předchozím dokumentům, jež vznikly v této oblasti v českém prostředí, je stanovení čtyř klíčových oblastí, které stát považuje za důležité pro úspěšnou integraci cizinců do života a fungování majoritní společnosti.

„Cílem předkládaného materiálu je vytvořit ucelený dlouhodobý rámec integrační politiky, který přehledným a srozumitelným způsobem vymezí účel a priority politiky integrace cizinců a který se stane návodem pro všechny zúčastněné aktéry při jejich úsilí přispět k integraci cizinců.“²²

Aktualizovaná *Koncepce integrace cizinců* nejprve vymezuje cílovou skupinu, na kterou se budou jednotlivá opatření vztahovat. Do této skupiny patří cizinci, kterým byl udělen trvalý pobyt nebo přechodný pobyt na dlouhodobé vízum nebo na povolení k dlouhodobému pobytu a ti cizinci, kterým byla udělena mezinárodní ochrana²³ - ne všechna opatření se však budou paušálně vztahovat na všechny skupiny zmíněných cizinců.

Proto, aby bylo možné vytvářet vhodné integrační podmínky, které budou cizince v tomto procesu povzbuzovat, je nutné stanovit klíčové oblasti integrace a postupy, které umožní jejich naplňování – tomuto vymezení se aKIC věnuje v kapitole *Cílená specifická opatření*.

Cílená specifická opatření jsou „jsou formulována za účelem naplnění klíčových předpokladů integrace, které jsou podmínkou pro úspěšné začlenění v dalších oblastech života společnosti“²⁴. Za klíčové předpoklady integrace jsou vymezeny tyto čtyři oblasti: znalost českého jazyka, ekonomická soběstačnost, orientace cizince ve společnosti a vztahy mezi cizincem a členy majoritní společnosti. Tyto prioritní oblasti jsou pak v dokumentu dále rozpracovány – jedná se o konkrétní cíle, kterých by mělo být v horizontu následujících tří let (tedy do konce roku 2008) dosaženo, a nástin kroků (v jednotlivých klíčových oblastech

²² *Koncepce integrace cizinců v roce 2005 a její další rozvoj* s. 9 [online]. 2006 [cit. 2009-10-11]. Dostupné z: <http://cizinci.mpsv.cz/files/clanky/324/KIC_aktualizovana.pdf>

²³ Dokument se pak nevztahuje na žadatele o mezinárodní ochranu a občany EU.

²⁴ *Koncepce integrace cizinců v roce 2005 a její další rozvoj* s. 20 [online]. 2006 [cit. 2009-10-31]. Dostupné z: <http://cizinci.mpsv.cz/files/clanky/324/KIC_aktualizovana.pdf>

více či méně rozpracovaných), které mají k jejich dosažení vést, včetně časového harmonogramu. Jde zejména o vytvoření takových podmínek, které by cizince podporovaly v samostatnosti a přispívaly k plnohodnotnému zapojení cizinců do života hostitelské společnosti (zejména pak v klíčových oblastech). Velká míra aktivity leží dle aKIC na bedrech ministerstev, která by měla tyto podmínky vytvářet (skrže legislativní změny, spolupráci s odborníky atd.)

Je však třeba podotknout, že aKIC není právním předpisem, proto záleží na vůli státu, potažmo ministerstev a samospráv, zda jí do své činnosti zahrnou či nezahrnou, což se již dříve ukázalo být problematické. Navíc i zde je nadále patrná absence bližší specifikace role majoritní společnosti - to velmi oslabuje možnost realizace integrace cizinců jako oboustranného procesu, na němž se budou podílet jak minority, tak majorita.

3 VZNIK A UZÁKONĚNÍ ZKOUŠKY Z ČESKÉHO JAZYKA JAKO JEDNÉ Z PODMÍNEK PRO ZÍSKÁNÍ POVOLENÍ K TRVALÉMU POBYTU

Tato kapitola se bude nejprve zabývat rolí přípravných kurzů a jazykové zkoušky v procesu integrace cizinců a následně klíčovou oblastí integrace cizinců Znalost českého jazyka obsažené v aktualizované *Koncepci integrace cizinců*. Text bude dále zachycovat průběh vzniku *Systému výuky českého jazyka a zkoušek pro cizince jako jedné z podmínek pro udělení trvalého pobytu* (dále jen „**Systém**“) až k jeho konečnému uzákonění.

3.1 ROLE PŘÍPRAVNÝCH KURZŮ A JAZYKOVÉ ZKOUŠKY V PROCESU INTEGRACE CIZINCŮ

Jazyk hraje v procesu integrace cizinců zvláště významnou roli. Je to prostředek každodenní komunikace a umožňuje přístup ke zdrojům informací o důležitých oblastech života jako jsou vzdělání, pracovní trh, zdravotní péče atd. (tyto informace bývají málokdy dostupné v potřebném rozsahu i v jiných jazykových verzích než v jazyce majority). Znalost jazyka hostitelské společnosti také snižuje riziko diskriminace cizinců a pravděpodobnost v nerovném přístupu ke vzdělání, na úřadech, v zaměstnání a zvyšuje možnost sociální interakce s ostatními členy společnosti.

Jazykové odlišnosti v rámci společnosti mohou na jedné straně vést k novým podnětům a obohacování mezi cizinci a majoritou, na druhé straně však často ústí v problémy při komunikaci cizinců a majority v nejrůznějších každodenních situacích. Z tohoto důvodu je třeba, aby cizinci získali alespoň základní znalost jazyka majority a posilovali své komunikační dovednosti. Učení se novému jazyku však závisí zejména na těchto čtyřech faktorech – motivace cizince učit se cizímu jazyku, dostupnost výuky cizího jazyka, dovednosti cizince (např. zkušenost s učením se cizího jazyka již v minulosti) a finanční náročnost

jazykového vzdělávání.²⁵ V kontextu dnešní doby, kdy se v mnoha evropských zemích znalost jazyka postupně stává jednou z podmínek pro nabytí určitých práv v rámci hostitelské společnosti, je třeba tuto podmínku zvažovat také jako jeden z nejdůležitějších faktorů ovlivňující motivaci cizinců při učení se jazyka hostitelské společnosti.

Mnoho (nejen) evropských zemí dnes zajišťuje přípravné kurzy a používá či vytváří povinné jazykové zkoušky, které se stávají součástí migračních a integračních politik, zejména pak v kontextu získávání dlouhodobého pobytu či občanství²⁶. Vznik těchto zkoušek je však velice komplikovaný.

„Zatímco jazykové zkoušky pro specifické účely (např. akademické, obchodní jazyk – kupř. obchodní angličtina, za účelem zaměstnání) vykonávají skupiny kandidátů víceméně homogenní co se týče dosaženého vzdělání apod., zkoušky pro migrační účely musejí být přístupné kandidátům s různým stupněm gramotnosti, s nesterjnou schopností učit se, s odlišnými cíli atd.“²⁷

Nejprve je tedy důležité stanovit účel zkoušky, její obsah a úroveň a teprve poté lze přejít k samotnému vytváření testů tak, aby ty mohly být dostatečně kvalitní a odpovídaly potřebám dané skupiny²⁸ (v průběhu celého tohoto procesu by měli spolupracovat odborníci – lingvisté s lidmi pracujícími systematicky s imigranty). V případě jazykových zkoušek pro účely získání povolení k určitému typu dlouhodobého pobytu či občanství se zpravidla jedná o osvojování si jazyka hostitelské společnosti na úrovni, jež má cizincům usnadnit začlenění se do společnosti. Zde však zůstává velký prostor pro fantazii při vytváření definice „začlenění se do společnosti“ – není jasné v jakém směru, jaké vědomosti by cizinec měl získat, jakého výsledku by měl dosáhnout a jak svou znalost prokáže²⁹. Pro tyto účely (spíše jazykové než sociokulturní) se pak jazykové

²⁵ ESSER., H.: *Migration. Language and Integration* [online]. Datum nevedeno [cit. 2009-11-07]. Dostupné z: <http://www.wzb.eu/ZKD/AKI/files/aki_research_review_4.pdf>

²⁶ Z tohoto důvodu v 90. letech vznikla při mezinárodní organizaci pro testování Association of Language Teachers in Europe (dále jen „ALTE“) zájmová skupina Language for Migration and Integration (dále jen „LAMI“), která se zabývá vývojem a/nebo tvorbou systému jazykového testování pro účely migrace, získání pobytu a občanství. Cílem LAMI je spojit profesionální a etický přístup k jazykovému testování s politickými požadavky vlád členských států. Viz. LAMI: *ALTE language assessment for migration and integration (LAMI) special interest group* [online]. Datum nevedeno [cit. 2009-11-07]. Dostupné z: <<http://www.alte.org/projects/lami.php>>

²⁷ VLASÁKOVÁ, K.: *Jazykové testování pro účely migrace a integrace*. In BÉLOUSOVA, V. , et al. *Výuka cizích jazyků - integrace a testování*. [s.l.] : [s.n.], 2009. s. 105. ISBN 978–80–87238– 02–8.

²⁸ Srov. ALTE: *Language tests for social cohesion and citizenship – an outline for policymakers* [online]. Datum nevedeno [cit. 2009-11-07]. Dostupné z: <http://www.coe.int/t/dg4/linguistic/Source/ALTE_migrants08_final_EN.doc>

²⁹ Např. v KIC je stanoveno v jakých oblastech by mělo být cizinci umožněno začlenit se do života majority, velmi obtížně se však měří úspěšnost dosažených výsledků.

zkoušky v Evropské unii řídí jazykovými definovanými v rámci Společného evropského referenčního rámce pro jazyky³⁰. V rámci Evropy existují poměrně velké rozdíly v požadavku na dosažení jazykové úrovně potřebné pro získání dlouhodobého pobytu (Příloha 1), které se však zpravidla odvíjí od míry zajištění celého systému jazykových kurzů a zkoušky ze strany státu (důležitá je zejména finanční podpora – čím více stát do integračních kurzů investuje, tím je zpravidla jazyková úroveň, ale i hodinová dotace kurzů, vyšší).

Význam přípravných jazykových kurzů je v procesu osvojování si jazyka hostitelské společnosti, zejména pro dospělé imigranty na které se již nevztahuje povinná školní docházka, velice důležitý. Přípravné jazykové kurzy, které jsou spolufinancovány státem, na jedné straně vytvoří podmínky pro usnadnění získání požadované jazykové znalosti pro účely získání povolení k dlouhodobému pobytu, na druhé straně umožňují cizinci setkávat se jak s členy majoritní společnosti, tak se zástupci dalších menšin a vytváří tak prostor pro vzájemné poznávání³¹. Kurzy tak vedle posilování jazykových dovedností cizinců zároveň snižují riziko jejich izolace.

Některé země (např. Holandsko) mají v rámci výuky jazyka povinné také kurzy sociokulturní orientace (kterou cizinci musí při testování prokázat), jež pomáhají cizincům získat povědomí o kultuře a normách hostitelské společnosti. V České republice se však debata o tom, jak „nejvhodněji ověřovat míru dosažených jazykových znalostí a dovedností, které hrají v integraci klíčovou roli, resp. které znalosti a dovednosti to jsou“³², nevede.

Pokud jsou jazykové kurzy a zkouška nastaveny optimálně, měly by vést ke snížení závislosti cizinců na pomoci dalších osob (tlumočnicků, zprostředkovatelů) a přispívat k jejich soběstačnosti a orientaci ve strukturách a normách hostitelské společnosti. Jazykové kurzy by měly být také pro cizince dobře dostupné a realizované profesionály³³.

³⁰ V případě některých evropských zemí došlo pouze k převzetí již existujících testů na jazykové úrovni, jejíž dosažení bylo stanoveno jako podmínka pro získání určitého typu pobytu, což je značně problematické. Tyto testy byly původně vytvořeny za jiným účelem a pro jiný vzorek společnosti, proto je nelze pouze přebrat pro účely testování cizinců, zejména pro tak důležitou zkoušku, která je spojena se získáním pobytového statusu.

³¹ Při vytváření výukových skupin je však vždy důležité přihlížet k původu imigrantů, jejich vyznání, věku atd. a tyto skutečnosti respektovat.

³² VLASÁKOVÁ, K.: *Jazykové testování pro účely migrace a integrace*. In BĚLOUSOVA, V. , et al. *Výuka cizích jazyků - integrace a testování*. [s.l.] : [s.n.], 2009. s. 105. ISBN 978–80–87238– 02–8.

³³ Např. ve Francii se v současnosti potýkají s problémem, jak zajistit potřebný počet lektorů, kteří by cizince vyučovali francouzštinu v povinných kurzech. V době ekonomické krize, kdy jsou

3.2 KLÍČOVÁ OBLAST ZNALOST ČESKÉHO JAZYKA

Aktualizovaná *Koncepce integrace cizinců* je prvním českým dokumentem, ve kterém byla oficiálně vyjádřena a částečně rozpracována potřeba znalosti českého jazyka u cizinců, zejména pak těch, jež v ČR budou pobývat dlouhodobě.

„Dobrá znalost oficiálního jazyka přijímající země je klíčem k úspěšné integraci. Znalost jazyka je pro imigranta nejen nástrojem k získání dalších dovedností, ale je především mostem k porozumění myšlení jedinců v dané společnosti. Jazyk je komunikačním prostředkem pro utváření vztahu imigranta s okolím, zvyšuje možnosti jeho participace na trhu práce stejně jako poskytuje možnosti dalšího vzdělávání a zvyšuje šanci cítit se součástí společnosti, ve které žije.“³⁴

Cílem jednotlivých opatření v této klíčové oblasti v kontextu výše zmíněného bylo „podpořit znalost českého jazyka ze strany cílové skupiny cizinců, a to prostřednictvím legislativního zakotvení podmínky znalosti českého jazyka jako podmínky pro udělení trvalého pobytu“³⁵. Proto, aby cizinci mohli získávat a zdokonalovat své jazykové znalosti na určitou úroveň, je třeba vytvořit vhodné a zároveň motivační podmínky. Motivačním prvkem se pak dle cílených specifických opatření definovaných v aKIC mělo stát legislativní ukotvení povinné zkoušky z českého jazyka pro žadatele o trvalý pobyt, a to nejpozději k 1. 1. 2010. Dokladem o úspěšném vykonání této zkoušky pro účely získání povolení k trvalému pobytu (dále jen „TP“) má být osvědčení, jehož formát je známý zaměstnavatelům a vzdělávacím institucím a jež má být mezinárodně srovnatelný. Tento doklad prokazující požadovanou znalost českého jazyka je pak nutnou podmínkou pro podání žádosti o trvalý pobyt³⁶. Aby však mohlo k uzákonění povinné zkoušky z českého jazyka pro žadatele o TP dojít, ukládá nejdříve aktualizovaná *Koncepce integrace cizinců* Ministerstvu vnitra, Ministerstvu školství, mládeže a tělovýchovy (dále jen „MŠMT“) a Ministerstvu práce a sociálních věcí vytvořit podmínky, jež by toto umožňovaly.

omezeny finanční možnosti státu, se Francie rozhodla situaci řešit pomocí studentů – lektorů. Mnoho z nich však nemá s výukou francouzštiny jako cizího jazyka zkušenost, což může do velké míry ovlivnit kvalitu výuky.

³⁴ *Koncepce integrace cizinců v roce 2005 a její další rozvoj* s. 20 [online]. 2006 [cit. 2009-10-31]. Dostupné z: <http://cizinci.mpsv.cz/files/clanky/324/KIC_aktualizovana.pdf>

³⁵ *Koncepce integrace cizinců v roce 2005 a její další rozvoj* s. 32 [online] 2006 [cit. 2009-10-31]. Dostupné z: <http://cizinci.mpsv.cz/files/clanky/324/KIC_aktualizovana.pdf>

³⁶ V tomto případě se však úplně tak nejedná o získání většího rozsahu práv podmíněného znalostí českého jazyka, jako spíše o ztížení podmínek pro žádání o trvalý pobyt. Všechny předchozí požadavky spojené se žádáním o trvalý pobyt zůstávají stejné, nemění se ani doba (zpravidla pět let), po které si žadatelé mohou o trvalý pobyt žádat.

Do konce roku 2006 měla všechna tři ministerstva spolupracovat na stanovení požadované úroveň znalosti českého jazyka podle SERR, která by odpovídala požadavku zkoušky pro udělení trvalého pobytu (stanovená jazyková úroveň má být pro žadatele motivující a zároveň dosažitelná, žadatel musí prokázat určitou znalost jazyka hostitelské společnosti). Dále měl být ze strany MV vymezen okruh osob, na které se tato povinnost skládat zkoušku z českého jazyka pro účely získání povolení k trvalému pobytu nevztahuje. Úkolem MŠMT bylo sestavit seznam jazykových škol s právem státní jazykové zkoušky a dalších subjektů, jež se zabývají výukou českého jazyka jako cizího jazyka. Vzhledem ke stanovené jazykové úrovni měla být také vyjádřena potřebná hodinová dotace, která by umožnila osvojení jazyka na požadované úrovni, a finanční náročnost jazykových kurzů za stejným účelem. Stanovení těchto základních podmínek zkoušky mělo být základem pro další kroky, které bylo v tomto směru ještě před uzákoněním zkoušky nutné vykonat (např. vytvoření metodiky přímo pro účely této zkoušky).

3.3 VZNIK ZKOUŠKY Z ČESKÉHO JAZYKA JAKO PODMÍNKY PRO ZÍSKÁNÍ POVOLENÍ K TRVALÉMU POBYTU³⁷

V průběhu roku 2006 začala ministerstva pracovat na vytváření jednotlivých kroků vedoucích k uzákonění zkoušky z českého jazyka pro účely získání TP, nicméně většina z výše zmíněných požadavků, zejména ty nejdůležitější jako například definitivní ustanovení požadované jazykové úrovně, způsob financování jazykových kurzů a zkoušky, vytvoření metodiky pro výuku českého jazyka jako cizího jazyka pro účely této zkoušky atd. nebyly dovedeny do finální podoby ještě na konci roku 2007. K tomu přispívala také roztržitost kompetencí – přestože ministerstva měla dle aKIC jasně stanovené úkoly, často bylo třeba na nich spolupracovat, což ve výsledku vedlo k tomu, že se žádné z ministerstev necítilo být za daný úkol „plně zodpovědné“ a odkazovalo se na ministerstvo jiné. Plnění aktivit uvedených v časovém harmonogramu v aktualizované *Koncepci integrace*

³⁷ Zpracování této podkapitoly je založeno na: SAKOVÁ, T.: *Implementace Koncepce integrace cizinců a Státního integračního programu se zaměřením na kurzy a znalost českého jazyka*. Olomouc 2008, nepublikováno

cizinců však bylo každoročně hodnoceno pomocí *Zpráv o realizaci Koncepce integrace cizinců v daném roce a návrhu dalšího postupu*.

K plnění vybraných požadavků v prioritní oblasti Znalost českého jazyka se *Zpráva o realizaci Koncepce integrace cizinců v roce 2006 a návrh dalšího postupu* (dále jen „**Zpráva o realizaci aKIC v roce 2006**“) vyjadřuje následovně. V souladu s časovým harmonogramem předložila ministerstva na konci roku 2006 první návrh, podle nějž měla být budoucí požadovaná úroveň jazykové zkoušky pro účely získání povolení k trvalému pobytu B1, v některých oblastech s přesahem na B2. Následné setkání pracovní skupiny pro výuku českého jazyka pro cizince, jež byla ustanovena MPSV, pak ale za vhodnou a reálně dosažitelnou jazykovou úroveň pro tyto účely zvolilo obtížnost A2, jakožto úroveň jež má integrační charakter a zároveň není nepřiměřenou překážkou pro získání TP³⁸. Byl také navržen způsob financování přípravných kurzů a samotné zkoušky, které měly být dotovány z Evropského sociálního fondu (dále jen „**ESF**“), nicméně to se brzy ukázalo být nereálné v důsledku změny cílových oblastí podpory ESF. Tato změna v rámci Evropského sociálního fondu dle názoru MŠMT „zcela zásadně ovlivnila možnost výuku jazyka u cílové skupiny realizovat“³⁹.

Zpráva o realizaci aKIC v roce 2006 také ukládá MŠMT povinnost vytvořit tzv. *Systém výuky českého jazyka a zkoušek pro cizince jako jedné z podmínek pro udělení trvalého pobytu*, „který po obsahové, technické a organizační stránce stanoví postup a podmínky poskytování výuky a zkoušek z českého jazyka pro cizince, včetně nároků na státní rozpočet“⁴⁰. Úkolem MŠMT je zajistit od 1. 1. 2008 realizaci Systému v praxi. Zpráva o realizaci aKIC v roce 2006 dále informuje o dohodě mezi MV, MŠMT a MPSV, jež stanovila uzákonění povinné zkoušky z českého jazyka pro účely získání povolení k trvalému pobytu (skrže novelu zákona o pobytu cizinců na území ČR) k 1. 1. 2009.

³⁸ V této době již v České republice existovalo několik odborných pracovišť a vzdělávacích institucí (např. Asociace učitelů češtiny jako cizího jazyka, Ústav jazykové a odborné přípravy Univerzity Karlovy, ...), které se výuce češtiny jako cizího jazyka věnovaly, nicméně jejich zkušenosti a odborné znalosti z této oblasti nebyly nijak využity, ministerstva tyto odborníky do svých pracovních skupin nepřizvala.

³⁹ CIZINCI V ČR: *Zpráva o realizaci Koncepce integrace cizinců v roce 2006 a návrh dalšího postupu* s. 13 [online]. 2009 [cit. 2009-11-05]. Dostupné z: <<http://www.cizinci.cz/files/clanky/423/koncepce.pdf>>

⁴⁰ CIZINCI V ČR: *Zpráva o realizaci Koncepce integrace cizinců v roce 2006 a návrh dalšího postupu* s. 41 [online]. 2009 [cit. 2009-11-05]. Dostupné z: <<http://www.cizinci.cz/files/clanky/423/koncepce.pdf>>

Největší míra odpovědnosti za vytvoření Systému, který měl vzniknout v průběhu roku 2007, tedy v poměrně krátkém časové období, spočívala na MŠMT. V červnu roku 2007 proto bývalá ministryně školství, mládeže a tělovýchovy předložila dva návrhy Systému vytvořené v rámci daného ministerstva (je třeba dodat, že ani v této fázi nebyli přizváni k participaci na vzniku Systému odborníci z institucí zabývajících se češtinou jako cizím jazykem).

Obě dvě předložené varianty se shodly na nutnosti legislativních změn v rámci školského zákona, vyhlášky č. 33/2005 Sb., o jazykových školách s právem státní jazykové zkoušky a státních jazykových zkouškách a cizineckého zákona. Návrhy se také shodují na vytvoření Seznamu, jež bude obsahovat výčet škol s právem testovat žadatele o trvalý pobyt na požadované jazykové úrovni. Na tento Seznam mají být primárně zapsány jazykové školy s právem státní jazykové zkoušky a poté další instituce, jež splní podmínky stanovené MŠMT. Přípravné kurzy pro dosažení potřebné jazykové úrovně A2 by měly být přizpůsobeny potřebám cizinců (úroveň A2 odpovídá určitá stanovená hodinová dotace, a to nejméně 280 vyučovacích hodin), jejich jazykové vybavenosti, mají respektovat kulturní odlišnosti a vedle prezenčního studia by měla být umožněna také distanční forma studia. Studentům s odlišnou fonetickou výbavou a grafickou soustavou by mělo být umožněno navštěvovat přípravný audioorální kurz dotovaný 75 až 105 hodinami. Návštěva přípravného kurzu (ať už jazykového či pouze audioorálního) však není podmínkou pro skládání zkoušky. V těchto směrech se tedy předložené varianty Systému shodovaly, odlišnost spočívala zejména v systému financování, které se ukázalo být značně problematické.

Dle zveřejňovaných statistik Českého statistického úřadu (dále jen „ČSÚ“), podle nichž počet žadatelů o trvalý pobyt každoročně viditelně narůstal, a statistik MV bylo očekáváno, že v roce 2009 bude o trvalý pobyt žádat okolo 30 000 cizinců, což by znamenalo velkou finanční náročnost Systému a případně velké zatížení státního rozpočtu. Varianta I, tzv. „otevřený Systém“, navrhovala financování jazykových kurzů a zkoušek formou úplaty za vzdělávání, což by umožnilo i dalším institucím zapojit se do Systému (podmínkou by byl vznik standardizované zkoušky z českého jazyka na úrovni A2 certifikované MŠMT). Varianta II pak navrhovala tzv. „uzavřený Systém“, kdy by úhrada nákladů spojených s realizací Systému byla financována ze státního rozpočtu MŠMT, nicméně právo testovat žadatele o trvalý pobyt by měly pouze jazykové školy

s právem státní jazykové zkoušky, „protože pouze k nim je možné učinit změny v rámci školského zákona (respektive ke školám a školským zařízením zapsaným ve školském rejstříku)⁴¹. MPSV i MV nesouhlasila ani s jednou variantou financování a vyžadovala vytvoření Varianty III, podle níž by se na financování výuky českého jazyka pro žadatele o TP i následné zkoušce měl podílet jak stát, tak cizinec. Ministerstva dále nesouhlasila ani s otevřeným Systémem a přikláněla se spíše k Variantě II.

K návrhu Systému se poté v řádném meziresortním připomínkovém řízení vyjádřilo Sdružení občanů zabývajících se emigranty, Asociace učitelů češtiny jako cizího jazyka (dále jen „**AUČCJ**“), Asociace jazykových škol České republiky a Česká konference rektorů⁴². Kritizována byla zejména uzavřenost Systému (dle Varianty II) vzhledem k dalším vzdělávacím institucím a absenci hodnocení kvality výuky a zkoušek.

„Ze 42 připomínkových míst jich 20 doporučilo Variantu I, 4 připomínková místa doporučila Variantu II, 15 připomínkových míst se k problematice nevyjádřilo a 3 připomínková místa navrhuje zařazení Varianty III.“⁴³

Do konce roku však nebyl ze strany MŠMT předložen žádný nový návrh Systému a diskuze se opět rozpoutala až na začátku roku 2008.

3.3.1 Vývoj Systému v roce 2008

V průběhu roku 2007 ministerstva následně (bez jakékoliv diskuze s odborníky) upustila od jazykové úrovně A2 a s konečnou platností byla pro účely získání povolení k trvalému pobytu stanovena jazyková úroveň A1 podle SERR⁴⁴. Ke konečnému návrhu, nejen ke stanovené úrovni A1, nýbrž k celému Systému se v březnu 2008 v rámci kulatého stolu pořádaného na půdě MŠMT vyjadřovali

⁴¹ SAKOVÁ, T.: *Implementace Koncepce integrace cizinců a Státního integračního programu se zaměřením na kurzy a znalost českého jazyka*. Olomouc 2008, s. 57, nepublikováno

⁴² Odborníci zde dostali možnost se k navrhovaným podobám Systému vyjádřit, nicméně jejich připomínky nebyly ministerstvy nikterak zapracovány.

⁴³ SAKOVÁ, T.: *Implementace Koncepce integrace cizinců a Státního integračního programu se zaměřením na kurzy a znalost českého jazyka*. Olomouc 2008, s. 58, nepublikováno

⁴⁴ O úrovni A1 s konečnou platností rozhodlo MV, přestože zajištění integrace cizinců bylo v gesci MPSV. To však ke zvolené jazykové úrovni nevznoslo takové námitky, které by vedly k uzákonění obtížnější jazykové úrovně (MŠMT se přiklánělo k jazykové úrovni A2). V současné době dle slov Marie Černíkové z MŠMT kritizuje Ministerstvo vnitřní Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy za to, že cizinci, kteří si chodí na Odbory azylové a migrační politiky vyříditi žádosti o trvalý pobyt, nejsou schopni s úředníky komunikovat v češtině a často nerozumí sdělovaným informacím. Pokud by se tato situace měla změnit, je třeba zvolit obtížnější jazykovou úroveň než A1, která odpovídá mnohem nižším znalostem jazyka než jsou potřebné pro bezproblémovou komunikaci na úřadech.

odborníci z nejrůznějších institucí, jež se zabývají výukou češtiny jako cizího jazyka či dlouhodobě pracují s cizinci (Ústav jazykové přípravy a odborné přípravy Univerzity Karlovy, Asociace učitelů češtiny jako cizího jazyka, Česká konference rektorů, soukromé jazykové školy, nestátní neziskové organizace), kteří do té doby neměli možnost se k připravovanému Systému vyjadřovat (mimo řádné připomínkového řízení). Odborníci poukazovali na mnoho zásadních nedostatků, které nová podoba Systému navrhovala.

Za velmi palčivý problém byla primárně označena velká netransparentnost vzniku Systému. Spolupráce mezi MŠMT, MV a MPSV (která se společně vytvářením Systému zabývala) a odborníky jak z akademické sféry, tak z dalších kompetentních institucí do té doby neprobíhala (cizinci samotní do celého procesu vzniku Systému nebyli zapojeni vůbec), což mnozí otevřeně odsuzovali. Dalším ostře kritizovaným nedostatkem byla uzavřenost Systému, který v dané podobě umožňoval testování pouze jazykovým školám s právem státní jazykové zkoušky (které budou zapsány na Seznam), nikoliv však soukromým jazykovým školám či vysokým školám⁴⁵. Proti tomuto návrhu, jež byl vnímán jako diskriminující⁴⁶, bylo vzneseno mnoho námitek apelujících na změnu k větší otevřenosti Systému. Za velmi nedostatečnou byla hodnocena také absence adekvátních učebnic a metodiky, které by žadatelům umožňovaly připravit se na vykonání potřebné zkoušky. V dubnu 2008 stále nebylo jisté, zda si cizinci budou muset hradit přípravné kurzy a danou zkoušku sami, což je informace klíčového charakteru (zejména pro cizince).⁴⁷

MŠMT zadalo Výzkumnému ústavu pedagogickému v Praze (dále jen „VÚP“) v průběhu roku 2008 vytvořit *Metodiku pro výuku českého jazyka jako cizího jazyka za účelem přípravy žadatelů o trvalý pobyt na úrovni A1* (dále jen „**Metodika**“)⁴⁸, která měla vzniknout do konce června roku 2008. VÚP sestavil tým odborníků (složeného z bohemistů z ÚJOP UK, AUČCJ

⁴⁵ Na nátlak České konference rektorů bylo některým odborným pracovištím vybraných vysokých škol přiznáno právo testovat žadatele o trvalý pobyt na úrovni A1 a tyto vysoké školy byly posléze dopsány na Seznam.

⁴⁶ K netransparentnosti Systému přispíval také fakt, že nebyly stanoveny podmínky, za kterých by mohly jiné subjekty než jazykové školy s právem státní jazykové zkoušky získat povolení k testování.

⁴⁷ MIGRACEONLINE.CZ: „Zkoušky z češtiny pro cizince budou příliš snadné, systém zkoušení bude uzavřený.“ *Rozhovor s Janou Čemusovou* [online]. 2008 [cit. 2009-11-06]. Dostupné z: <<http://www.migraceonline.cz/e-knihovna/?x=2086185>>

⁴⁸ Dle slov K. Vlasákové z ÚJOP UK začala být Metodika vytvářena zejména kvůli výše zmíněnému nátlaku odborníků.

atd., jež mají letité zkušenosti s výukou češtiny jako cizího jazyka), který se přípravou Metodiky systematicky zabýval. Vedle Metodiky bylo třeba také začít pracovat na podobě a variantách testů, které budou ověřovat požadovanou znalost českého jazyka u žadatelů o trvalý pobyt. Tato zakázka byla, bez předchozího výběrového řízení, zadána Jazykové škole s právem státní jazykové zkoušky hlavního města Prahy, což opět přispělo k prohloubení názoru odborné veřejnosti o netransparentnosti vzniku zkoušky a zároveň se tato volba ukázala být velmi nevýhodná pro vznik Metodiky. Týmu odborníků, jež se zabýval vypracováním Metodiky, nebyla známá připravovaná podoba zkoušky (přesto že o ní bylo několikrát zažádáno) ani počet variant testů, což celou práci velmi komplikovalo. Metodika a zkouška vznikaly ve stejnou dobu, nikoliv však ve vzájemné interakci, jak by bylo vhodné, nýbrž vedle sebe, čímž se snižovala pravděpodobnost, že výukové materiály (které jsou pro tyto účely v České republice první a jediné) budou žadatele připravovat přímo na konkrétní zkoušku. Ačkoliv byl tento problém v loňském roce několikrát otevřen (zejména pak odborníky zabývajícími se tvorbou Metodiky), nebyly učiněny žádné kroky (ani ze strany ministerstev, ani ze strany zmíněné jazykové školy), které by přispěly ke spolupráci v této oblasti.

3.4 UZÁKONĚNÍ ZKOUŠKY Z ČESKÉHO JAZYKA JAKO JEDNÉ Z PODMÍNEK PRO ZÍSKÁNÍ POVOLENÍ K TRVALÉMU POBYTU

I přes všechny výše zmíněné nedostatky byla již v roce 2007 skrze novelu zákona o pobytu cizinců č. 379/2007 Sb. povinnost zkoušky z českého jazyka pro žadatele o trvalý pobyt s definitivní platností od 1. 1. 2009 uzákoněna⁴⁹. Tato novela zákona o pobytu cizinců zároveň vymezuje okruh osob, u kterých se doklad prokazující požadovanou znalost českého jazyka nevyžaduje. Jedná se o cizince, který:

- a) „nedosáhl věku 15 let,
- b) prokáže, že v průběhu 20 let předcházejících podání žádosti o povolení trvalého pobytu byl nejméně 1 školní rok nepřetržitě žákem základní nebo střední školy s českým vyučovacím jazykem,

⁴⁹ V § 70 odst. 2 se na konci písmene g) tečka nahrazuje čárkou a doplňuje se písmeno h), které zní: "h) doklad prokazující požadovanou znalost českého jazyka vydaný školou, která je uvedena v seznamu škol oprávněných provádět zkoušky znalosti českého jazyka stanoveném vyhláškou Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (§ 182a odst. 2), není-li dále stanoveno jinak."

- c) žádá o povolení k trvalému pobytu podle § 66 nebo 67 nebo po zániku oprávnění k trvalému pobytu podle § 87 odst. 7 písm. a) bodu 4,
- d) prokáže, že má tělesné nebo mentální postižení, mající vliv na jeho schopnost komunikovat, nebo
- e) dosáhl věku 60 let.⁵⁰

Dále byl do zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky doplněn § 180g, podle kterého je cizinec „povinen hradit náklady spojené s výukou českého jazyka a zkouškou znalostí českého jazyka v rozsahu stanoveném zvláštním právním předpisem“, a § 70h, odst. 2 požaduje u žadatelů o trvalý pobyt (mimo osob, u kterých se tento doklad nevyžaduje) „doklad prokazující požadovanou znalost českého jazyka vydaný školou, která je uvedena v seznamu škol oprávněných provádět zkoušky znalosti českého jazyka stanoveném vyhláškou Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy“⁵¹. MŠMT mělo také v souladu s § 182a odst. 2 cizineckého zákona s účinností od 1. 9. 2008 stanovit vyhláškou „rozsah požadované znalosti českého jazyka, seznam škol oprávněných provádět pro tyto účely výuku českého jazyka a zkoušky znalosti českého jazyka a vzor dokladu prokazujícího požadovanou znalost českého jazyka“⁵². Za tímto účelem byl vypracován *Předpis č. 348/2008 Sb., ze dne 9. září 2008 o výuce a zkouškách znalosti českého jazyka pro účely získání povolení k trvalému pobytu na území České republiky* (dále jen „**Předpis**“).

Tento Předpis s definitivní platností stanovuje pro účely získání povolení k trvalému pobytu na území České republiky znalost českého jazyka na úrovni A1 podle SERR. Žadatel by měl být vzhledem ke stanovené jazykové úrovni schopen:

- „a) vytvořit jednoduché věty o jemu známých lidech a místech,
- b) popsat jednoduchým způsobem sám sebe a místo, kde žije,
- c) vyjadřovat se o běžných každodenních činnostech,
- d) komunikovat jednoduchým způsobem v běžných každodenních situacích a
- e) udržet krátkou společenskou konverzaci, klást jednoduché otázky na běžná hovorová témata a na podobné otázky odpovídat.“⁵³

Předpis dále upravuje, jaké školy jsou oprávněny vykonávat výuku českého jazyka a v příloze, v podobě Seznamu (Příloha 2) vyjmenovává školy, které jsou

⁵⁰ Zákon č. 379/2007 Sb., kterým se mění zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů.

⁵¹ Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, Hlava XVIII, § 180g; Hlava IV, § 70

⁵² Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, Hlava XIX, § 182a odst. 2

⁵³ Předpis č. 348/2008 Sb., ze dne 9. září 2008 o výuce a zkouškách znalosti českého jazyka pro účely získání povolení k trvalému pobytu na území České republiky s. 1 [online]. Datum neuvedeno [cit. 2009-11-04]. Dostupné z: <<http://cestina-pro-cizince.cz/uploads/Dokumenty/vyhlaska.pdf>>

oprávněny provádět zkoušky znalosti českého jazyka pro účely získání povolení k trvalému pobytu na území České republiky. Do skupiny škol, jež mohou vyučovat český jazyk⁵⁴, patří „jazykové školy s právem státní jazykové zkoušky zapsané v rejstříku škol a školských zařízení, vysoké školy v programech celoživotního vzdělávání a další osoby, které jsou oprávněny k poskytování výuky jazyků v souladu s jiným právním předpisem“⁵⁵. Zkoušku znalosti českého jazyka pro účely získání povolení k trvalému pobytu však mohou vykonávat pouze jazykové školy s právem státní jazykové zkoušky, fakulty, vysokoškolské ústavy, popřípadě jednotlivá pracoviště vysokých škol uvedená na Seznamu. Dokument také jasně předepisuje závazný vzhled dokladu prokazujícího požadovanou znalost českého jazyka⁵⁶.

V konečném výsledku tedy vláda zvolila variantu tzv. „uzavřeného Systému“, který opravňuje vykonávat danou zkoušku pouze jazykovým školám s právem státní jazykové zkoušky a několika odborným pracovištím vybraných vysokých škol. Podmínky, za kterých mohou být další instituce zapsány na Seznam, nebyly jasně specifikovány. V dubnu 2008 se hovořilo o vzniku tzv. certifikačního orgánu (jehož vznik je stále zmiňován na webovém portálu informujícím o zkoušce z českého jazyka pro cizince *Čeština pro cizince*), který by se touto otázkou a zapisováním dalších subjektů na Seznam měl zabývat.

Dle statistik Ministerstva vnitra a ČSÚ mělo být v roce 2009 až 30 000 žadatelů o trvalý pobyt, což by znamenalo velkou finanční náročnost Systému. Z tohoto důvodu se odpovědná ministerstva nakonec rozhodla finančně podpořit pouze samotnou zkoušku, konkrétně první pokus každého žadatele částkou 1 500 Kč. Na přípravné kurzy pak nebyly ze státního rozpočtu vyčleněny žádné finanční prostředky, úhrada jazykových kurzů je plně na budoucím žadateli o trvalý pobyt.

Odborníci z řad neziskových organizací a zástupců institucí zabývajících se výukou cizích jazyků nepovažují zkoušku na jazykové úrovni A1 za vhodnou pro účely integrace. Úroveň A1 umožňuje cizinci domluvit se pouze ve velmi

⁵⁴ V předpisu není český jazyk blíže specifikován, pravděpodobně se však jedná o výuku českého jazyka jako cizího jazyka.

⁵⁵ *Předpis č. 348/2008 Sb., ze dne 9. září 2008 o výuce a zkouškách znalosti českého jazyka pro účely získání povolení k trvalému pobytu na území České republiky* s. 1 [online]. Datum neuvedeno [cit. 2009-11-04]. Dostupné z: <<http://cestina-pro-cizince.cz/uploads/Dokumenty/vyhlaska.pdf>>

⁵⁶ Cílem aktualizované *Koncepce integrace cizinců* bylo vytvořit osvědčení, jehož formát bude známý zaměstnavatelům a vzdělávacím institucím a jež má být mezinárodně srovnatelný, čemuž výsledná podoba dokladu prokazujícího požadovanou znalost českého jazyka nijak neodpovídá.

stručných větech na základní témata týkající se života cizinců, místa jejich bydliště, zájmů, práce atd. Jazyková znalost na této úrovni pak nestačí pro komunikaci cizince na úřadech, což je jedním z požadavků integračních opatření (nebýt závislý na pomoci druhé osoby, samostatně se orientovat ve společnosti a na úřadech, porozumět sdělovaným informacím). To potvrzují i slova Jany Čemusové, bývalé pracovnice ÚJOP a předsedkyně AUČCJ:

„Není to úroveň, která stačí k samostatné komunikaci. [...] Úrovně A1 jsou schopni dosáhnout studenti, kteří sem přijíždějí na jeden semestr a mají čtyři hodiny češtiny týdně. Člověk, který je zde v česky mluvícím prostředí pět let a ví, že bude muset skládat zkoušku z češtiny, může dosáhnout této úrovně bez velkých obtíží.“⁵⁷

Odpovědná ministerstva odůvodňují volbu úrovně A1 zejména s ohledem na finanční možnosti cizinců i státu. Vzhledem k výsledné podobě „Systému“, která byla uzákoněna, se dle ministerstev minimalizovalo riziko, že by pro některé (zvláště pak sociálně slabší jedince) mohly být vysoké poplatky za jazykové kurzy nepřekonatelnou překážkou⁵⁸.

Tento argument, který ministerstva pro obhájení jazykové úrovně A1 používají, není zanedbatelný, nicméně problém finanční náročnosti integračních opatření byl znám již se vznikem aktualizované *Koncepce integrace cizinců* v roce 2006. Jde tedy o situaci, se kterou bylo třeba počítat již před vznikem samotného Systému, a která měla být jasně zdůrazňována proto, aby mohly být ze státního rozpočtu uvolněny odpovídající finanční prostředky. Dalším nedostatkem při vzniku Systému je nevyužití dobré praxe ze zahraničí, kdy mnoho evropských států jazykové kurzy pro cizince za účelem získání dlouhodobého pobytu zajišťuje.

Jak zaznívá z úst odborníků, není možné po cizincích chtít, aby se lépe naučili jazyku a „více“ integrovali, pokud je jazyková úroveň nastavena takto nízko a cizincům není zpřístupněno vzdělávání. Je třeba také podotknout, že ne všichni cizinci, kteří zkoušku absolvují, dosahují pouze úrovně A1. Mnoho z nich ovládá

⁵⁷ MIGRACEONLINE.CZ: „Zkoušky z češtiny pro cizince budou příliš snadné, systém zkoušení bude uzavřený.“ *Rozhovor s Janou Čemusovou* [online]. 2008 [cit. 2009-11-04]. Dostupné z: <<http://www.migraceonline.cz/e-knihovna/?x=2086185>>

⁵⁸ To poukazuje na fakt, že ministerstva příliš nepočítají s tím, že by se cizinci museli na jazykovou zkoušku připravovat, což potvrzuje i praxe. Mnoho cizinců, kteří o TP po pěti letech nepřetržitého pobytu v ČR žádají, se na úroveň A1 dostanou bez zvláštní jazykové přípravy. Problémy se pak vyskytují spíše u imigrantů z neslovanského prostředí, zejména u osob z Asie a z Afriky.

český jazyk na vyšší jazykové úrovni (alespoň v některé oblasti), nicméně to je otázka jejich osobního zájmu a z části také původu migranta⁵⁹.

⁵⁹ Pokud cizinec již v České republice složil jazykovou zkoušku na úrovni A1 či vyšší (podle SERR), není mu certifikát dokládající znalost jazyka uznán a cizinec vždy musí podstoupit jazykovou zkoušku na úrovni A1 pro účely získání trvalého pobytu. V tomto směru je Systém velmi neflexibilní a dochází tak k nadbytečnému používání peněz ze státního rozpočtu.

4 ZKOUŠKA Z ČESKÉHO JAZYKA PRO ÚČELY ZÍSKÁNÍ POVOLENÍ K TRVALÉMU POBYTU V ROCE 2009

Tato kapitola se bude zabývat podobou zkoušky z českého jazyka pro účely získání povolení k trvalému pobytu v roce 2009, zejména pak hodnocením výsledné podoby zkoušky a zkušenostmi s pilotním zavedením zkoušky do praxe. Dále se bude věnovat možnostem komerční i nekomerční jazykové přípravy žadatelů o trvalý pobyt na tuto zkoušku a dostupností informací o zkoušce pro širokou veřejnost, zejména pak pro cizince.

4.1 SOUČASNÁ PODOBA ZKOUŠKY Z ČESKÉHO JAZYKA PRO ÚČELY ZÍSKÁNÍ POVOLENÍ K TRVALÉMU POBYTU

Požadovaná jazyková znalost u žadatelů o trvalý pobyt byla v průběhu roku 2008 na základě rozhodnutí Ministerstva vnitra definitivně uzákoněna na úrovni A1, přičemž stát zvolil variantu, kdy finančně nepodporuje jazykovou přípravu žadatelů o trvalý pobyt, nýbrž hradí pouze první pokus žadatele při skládání jazykové zkoušky. Celý Systém, který měl podporovat integraci cizinců, tak v současné podobě přispívá spíše k byrokratickému ztížení a finančnímu zatížení procesu žádání o trvalý pobyt jak pro cizince, tak pro stát.

Po necelém prvním roce testování se zkouška vytvořená Jazykovou školou s právem státní jazykové zkoušky hlavního města Prahy ukázala být jako nevyhovující. Ačkoliv cizinci, kteří zkoušku absolvovali⁶⁰, mluvili o zkoušce spíše jako o jednoduché, odborníky byla shledána náročnější než by odpovídalo jazykové úrovni A1. V testu se vyskytovala slova, která odpovídají obtížnějším jazykovým úrovním (například „jednotlivec“ či „zlomený drát od deštníku“) a situace, jež neodpovídaly realitě, což mohlo být pro cizince matoucí. Test obsahoval také úlohu, ve které měl cizinec porozumět textu a zároveň do textu doplňovat slova, což je podle odborníků neadekvátní požadavek pro úroveň A1. Ze strany odborníků i cizinců zaznívá souhlas týkající se nejasně

⁶⁰ Autorka vedla na téma zkoušky pro žadatele o trvalý pobyt rozhovor s třemi cizinci, kteří tuto zkoušku absolvovali. Cizinci byli různého sociokulturního původu, přičemž dva z nich (respondentka z Mongolska a respondent z Vietnamu) skládali zkoušku za účelem získání trvalého pobytu po pěti letech pobytu v ČR, třetí osoba (respondent z Německa) se ke zkoušce přihlásila pouze z osobního zájmu za účelem získání informací o podobě dané zkoušky.

formulovaného zadání, čemuž by měl dobře připravený test předcházet. Toto nesrozumitelně formulované zadání pak bylo při zkouškách řešeno osobním dovysvětlením zadání zkoušející osoby zkoušenému cizinci, s čímž se pojí další problém (související s nedostatečně propracovanou legislativou), kterým je absence instrukcí jak se jakožto zkoušející osoba při zkoušce chovat, zejména v situacích, kdy se vyskytne na straně zkoušených problém.

Jedna z největších slabin současného systému testování je velmi omezený počet variant testů. Bylo vytvořeno sedm variant testů, přičemž dvě varianty už přestaly být používány kvůli jejich dobré znalosti mezi cizinci. Na takto nízké úrovni je problematické vytvořit větší množství variant, nicméně současný stav vede k tomu, že testy jsou mezi cizinci dobře známy⁶¹. Na otázku, zda je možné aby v případě neúspěchu dostal žadatel při dalším pokusu stejnou variantu testu, odpovídá odbornice na výuku češtiny jako cizího jazyka, Kateřina Vlasáková z Ústavu jazykové a odborné přípravy Univerzity Karlovy (dále jen „ÚJOP UK“), „že stát by se to nemělo, nicméně nikdo toto nekontroluje a nelze tomu nijak zabránit“⁶². Testy jsou pro každý vypsany termín voleny počítačovým systémem, aby byla zajištěna náhodná volba, nicméně se může stát, že cizinec, který zkoušku opakuje, dostane pokaždé stejný test.

Vzhledem k aktuální nevyhovující podobě testů bylo rozhodnuto o vytvoření testů nových. Tato zakázka byla zadána týmu, který se v loňském roce zabýval vytvářením Metodiky, což zvyšuje šanci na větší provázanost Metodiky a dané zkoušky, ale také na celkově lepší vypracování zkoušky, kdy lze využít poznatků z dosavadní praxe. Tým odborníků, jež se vytvářením testům odpovídajících úrovni A1 momentálně zabývá (říjen 2009), se skládá z cca deseti lidí (počet členů není po celou dobu stabilní). Nové varianty zkoušky na jazykové úrovni A1 by měly být do praxe zavedeny v dubnu 2010⁶³. V současné chvíli však MŠMT vydává novou brožuru pro cizince, která vedle zkoušky nanečisto stručně seznamuje s organizací zkoušky a shrnuje také základní informace jinak dostupné na internetu, ovšem stále ještě informuje o staré podobě testů (tato brožura bude

⁶¹ To potvrdila i slova zkoušející, která mi následně interpretoval respondent z Německa. Ta se vyjádřila v tom smyslu, že již bude třeba dát do oběhu novou variantu testu, protože tato, která se používá teď (září 2009) je mezi cizinci už příliš známá.

⁶² Rozhovor s Kateřinou Vlasákovou z Ústavu jazykové a odborné přípravy Univerzity Karlovy proběhl v Praze dne 20. 10. 2009.

⁶³ Informace je získána z rozhovoru autorky s Marií Černíkovou (pracovnicí MŠMT) na téma vzniku a fungování Systému, který se uskutečnil dne 6. 11. 2009 v Praze.

dostupná na místně příslušných Odborech azylové a migrační politiky MV). Zavedení nové podoby testů bude muset předcházet informování cizinců a proškolení všech zkoušejících.

Nové testy nebudou strukturovány stejně jako aktuální verze, nicméně o nové podobě není možné získat bližší informace než že budou maximálně respektovat etiku testování, budou se striktně držet jazykové úrovně A1 a budou koncipovány tak, aby pro cizince byly co nejsrozumitelnější⁶⁴.

Průběh zkoušky na školách, které mají právo testovat cizince pro účely získání povolení k trvalému pobytu, by měl být kontrolován ze strany České školní inspekce a MŠMT – právě možnost kontrol (daná ze zákona) byla jedním z hlavních důvodů pro vznik uzavřeného Systému (dle ministerstev). Nicméně proto, aby na Seznam mohly být zapisovány i další subjekty, které mají zájem získat oprávnění k testování cizinců na požadované úrovni A1, měl v roce 2009 vzniknout certifikační orgán, který by evidoval, garantoval a kontroloval certifikované zkoušky z českého jazyka a povoloval zapisování nových institucí na Seznam. Tento certifikační úřad k dnešnímu dni (7. 11. 2009) nezačal vznikat, jeho vznik se předběžně plánuje na rok 2011.⁶⁵

4.2 TESTOVÁNÍ ŽADATELŮ O TRVALÝ POBYT PROKAZUJÍCÍ POŽADOVANOU ZNALOST JAZYKA

Žadatelé o trvalý pobyt měli možnosti se od 1. 9. 2008 dobrovolně přihlásit ke zkoušce z českého jazyka prokazující znalost na úrovni A1 potřebnou pro získání povolení k trvalému pobytu, od 1. 1. 2009 se pak tato zkouška stala povinnou (vyjma určitého, zákonem vymezeného okruhu cizinců)⁶⁶. Podrobnosti o průběhu zkoušky upravují *Pravidla organizace a konání zkoušky pro cizince jako*

⁶⁴ Nové testy s sebou mohou přinést podobné problémy, jaké se projevily i při zavedení prvních variant testů. Cizinci neměli žádné povědomí o podobě a struktuře testů, se kterou je seznamovali až zkoušející. V současné době je již podoba aktuálních variant testů cizincům známější, proto plánovaná změna podoby testů může pro cizince znamenat opět další obtíže. Otázkou také zůstává, jak se o plánované změně dozví samotní cizinci.

⁶⁵ Viz *Systém výuky českého jazyka a zkoušek pro cizince jako jedné z podmínek pro udělení trvalého pobytu*. Za zpřístupnění tohoto dokumentu děkuji Marii Černíkové (formou přílohy k e-mailu ze dne 6. 11. 2009).

⁶⁶ Od 1. 1. 2009 nemůže být žadateli udělen trvalý pobyt dokud k ostatním požadovaným dokumentům nepředloží doklad prokazující požadovanou znalost jazyka.

jedné z podmínek pro udělení trvalého pobytu (dále jen „Pravidla“) vytvořená Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy.

Žadatelé o trvalý pobyt se mohou ke zkoušce přihlásit v jedné z 55 škol v České republice, jež mají oprávnění k testování (v každém kraji je minimálně jedna taková škola). Každá škola, jež má toto právo, uvádí na svých webových stránkách jiný objem informací týkajících se kurzů (pokud zároveň poskytují i kurzy) a zkoušek z českého jazyka pro cizince. Liší se informace o minimálním počtu zájemců potřebných pro realizaci zkoušky, rozsah informací o průběhu zkoušky atd., informace jsou také zpravidla v češtině, v některých případech v angličtině a případně také v němčině či polštině. Zcela však chybí potřebné jazyky jako je ruština, mongolština či vietnamština. Z pohledu uživatele, který vedle neznalosti jazyka používaného na webových stránkách jazykových škol nemá příliš mnoho zkušeností s prací na počítači a není zblhlý v používání internetu, jsou tyto informace těžko dohledatelné.

Termíny zkoušek jsou obvykle vypisovány na základě zájmu žadatelů o trvalý pobyt. Některé jazykové školy předem upozorňují na dolní a horní hranici počtu testovaných cizinců (dolní hranice bývá obvykle mezi 5-6 osobami, horní mezi 10-12 osobami), jiné školy toto na svých stránkách vůbec neuvádějí, nabízí pouze přehled nejbližších vypsání termínů zkoušky⁶⁷. Žadatel se poté může na daný termín přihlásit pomocí emailu, telefonu či osobně (některé školy informují o povinnosti přihlásit se na zkoušku minimálně 24 hodin předem, jiné tuto informaci neuvádějí).

Jak již bylo zmíněno dříve, první pokus o složení potřebné zkoušky pro získání povolení k trvalému pobytu je žadatelům hrazen ze státního rozpočtu. Žadatelé, kteří chtějí této možnosti využít, si na základě prohlášení, že mají v úmyslu požádat o povolení k trvalému pobytu, mohou vyzvednout poukaz na jednom ze 13 pracovišť Odboru azylové a migrační politiky MV, která jsou k tomu určená (toto místo chybí v Olomouckém kraji)⁶⁸.

⁶⁷ Například Soukromá střední škola a jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky Č. Budějovice, s. r. o. nabízí možnost konání zkoušky i v jiném městě než v Českých Budějovicích, pokud se bude jednat o skupinu 10 a více lidí, kteří by se na zkoušku v jiném městě dostavili. Viz <<http://www.skolacb.cz/>>.

⁶⁸ Otevírací doba těchto úřadů je zpravidla v pondělí a ve středu mezi 8 a 17 hodinou, sedm z těchto třinácti míst má pak otevřeno také v úterý a ve čtvrtek (v různém časovém rozpětí) a jedno pracoviště pouze ve čtvrtek (nikoliv i v úterý). Pro zaměstnané cizince může být vzhledem k otevírací době a vzdálenosti úřadů od místa jejich bydliště problematické si poukaz na daném

Před zkouškou musí žadatel vždy předložit doklad totožnosti a v poukaz, pokud chce zkoušku vykonávat bezplatně (pouze první pokus), či zaplatit 1 500 Kč⁶⁹.

4.2.1 Průběh zkoušky z českého jazyka pro účely získání povolení k trvalému pobytu

Obě části zkoušky mají závazně danou strukturu určenou Pravidly⁷⁰, která dále říkají že obě části zkoušky musí být vykonány v jednom termínu. Proto, aby cizinec u zkoušky uspěl, musí úspěšně složit její písemnou i ústní část. V písemné části ukládají Pravidla nejprve rozdělit skupinu při písemné části na slovanské a neslovanské mluvčí⁷¹. Písemná část trvá 70 minut a skládá se ze čtení s porozuměním, psaní a poslechu s porozuměním.

„Škola je povinna zajistit každému zkoušenému cizinci kvalitní reprodukci zvukové nahrávky. Cizinec vykoná písemnou část zkoušky úspěšně, pokud uspěje v každé dílčí části alespoň ze 60 %. Při dosažení horšího výsledku není cizinec připuštěn k ústní části; úspěšně vykonané dílčí části nelze uznat při konání další zkoušky. Zkoušející opravují písemnou část ihned po jejím vykonání, aby mohla co nejdříve začít ústní část zkoušky.“⁷²

Po vykonání a vyhodnocení písemné části následuje v případě, že byl cizinec u první poloviny zkoušky úspěšný, ústní část zkoušky. Ústní část zkoušky, u které musí být dle pravidel přítomna tříčlenná komise, trvá 10 minut, v průběhu kterých se cizinec představí, mluví o sobě, o blízkých osobách, o místě kde žije či o práci. Dále si cizinec vylosuje jedno z 15 témat týkajících se situací

místě vyzvednou, jak potvrdila i slova Vietnamského respondenta, který si z tohoto důvodu poukaz nevyzvedl a zkoušku si hradil sám.

⁶⁹ Částka 1 500 Kč za vykonání zkoušky je stanovena *Pravidly pro poskytování finančních prostředků z kapitoly 314 (Ministerstvo vnitra) školám, které poskytnou bezplatnou zkoušku z českého jazyka cizincům*. Viz <<http://cestina-pro-cizince.cz/uploads/Dokumenty/Pokyn%20k%20pravidlum%20pro%20proplaceni%20zkousek.pdf>>. Jedinou výjimkou je Soukromá střední škola a jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky Č. Budějovice, s. r. o., která uvádí cenu za první pokus nikoliv 1 500 Kč, ale pouze 1000 Kč (tedy v rozporu z Pravidly), a za další pokusy si účtuje pouze 600 Kč.

⁷⁰ U některých částí zkoušky musí být dle Pravidel tříčlenná zkušební komise, která se skládá z předsedy zkušební komise, jež musí mít pedagogické vzdělání zaměřené na výuku českého jazyka nejméně s pětiletou praxí, a dvou dalších členů, kteří musí mít vysokoškolské vzdělání se zaměřením na výuku českého jazyka nebo cizích jazyků.

⁷¹ Ani jeden ze tří respondentů (každý skládal zkoušku v jiné jazykové škole) toto nepotvrdil, slovanští i neslovanští mluvčí vykonávali písemnou část zkoušky společně.

⁷² *Pravidla organizace a konání zkoušky pro cizince jako jedné z podmínek pro udělení trvalého pobytu* s. 2 [online]. 2009 [cit. 2009-11-04]. Dostupné z : <<http://cestina-pro-cizince.cz/uploads/Dokumenty/Pravidla.pdf>>

z každodenního života⁷³, na které bez možnosti přípravy v krátkosti pohovoří (jedno z témat je například zamluvení stolu v restauraci atd.).

„Členové zkušební komise ověřují a s využitím stupnice od 1 do 5 hodnotí tyto čtyři dovednosti: přijatelný (tj. srozumitelný) ústní projev, mluvnická správnost odpovídající úrovni A1, rozsah užitého lexika odpovídající úrovni A1 a schopnost adekvátně reagovat na otázky zkoušejícího.

Cizinec vykoná ústní část zkoušky úspěšně, pokud není aritmetický průměr, vypočítaný z hodnocení jednotlivých členů komise, vyšší než 3,5 (nezaokrouhuje se).“⁷⁴

Výsledek zkoušky se cizinec dozví v den vykonání zkoušky, zároveň rovnou obdrží potřebný doklad prokazujícího požadovanou znalost českého jazyka, který následně přiloží ke své žádosti o trvalý pobyt, jež se od 1. 1. 2009 podává na příslušném Odboru azylové a migrační politiky MV. V případě, že cizinec u zkoušky neuspěje, musí obě dvě části absolvovat znova a nemá nárok na další úhradu zkoušky ze strany státu.

V letech 2006 až 2008, kdy Systém vznikal, odhadovaly statistiky MV počet žadatelů o trvalý pobyt v roce 2009 na cca 30 000. Od 1. 9. 2008 do 31. 5. 2009 však zkoušku z českého jazyka povinnou pro získání povolení k trvalému pobytu skládalo pouhých 1 630 cizinců, z nichž na první pokus uspělo 1 310 osob (Příloha 3)^{75,76}.

4.2.2 Kontroly subjektů s právem testovat žadatele o trvalý pobyt na jazykové úrovni A1

Volba varianty tzv. „uzavřeného Systému“, do které měly původně patřit pouze jazykové školy s právem státní jazykové zkoušky, byla ministerstvy odůvodňována zejména kvůli možnosti kontroly těchto škol školní inspekcí. Proto,

⁷³ Témata byla ještě v září dostupná na webovém portálu *Čeština pro cizince*, dnes (4. 11. 2009) již na stránkách uvedena nejsou.

⁷⁴ *Pravidla organizace a konání zkoušky pro cizince jako jedné z podmínek pro udělení trvalého pobytu* s. 3 [online]. 2009 [cit. 2009-11-04]. Dostupné z : <<http://cestina-pro-cizince.cz/uploads/Dokumenty/Pravidla.pdf>>

⁷⁵ Informace o počtu žadatelů o trvalý pobyt, jež k 31. 5. 2009 skládali jazykovou zkoušku jsou získány z prezentace Kateřiny Vlasákové (ÚJOP) prezentované na konferenci v Berlíně dne 18. 9. 2009. Tyto materiály byly získány v tištěné podobě od Kateřiny Vlasákové dne 20. 10. 2009.

⁷⁶ Počet žadatelů o trvalý pobyt byl pravděpodobně v květnu 2009 o něco vyšší než 1 630 osob vzhledem k výjimkám, na než se nevztahuje povinnost zkoušku skládat (a jež nejsou do tohoto čísla započítáni). Počet žadatelů o trvalý pobyt je ovšem mnohem nižší v porovnání s předchozími lety, kdy v roce 2006 bylo uděleno 28 000, v roce 2007 bylo uděleno 19 000 a v roce 2008 15 000 povolení k trvalému pobytu (porovnávána jsou čísla vždy k 31. 12. dostupná na stránkách Českého statistického úřadu; čísla jsou zaokrouhlena). Oproti stavu k 31. 12. 2008, kdy v České republice na povolení k trvalému pobytu pobývalo 178 000 osob, poklesl tento počet k 30. 9. 2009 na 169 402 osob.

aby mohla být na Seznam zapsána i odborná pracoviště některých vysokých škol, bylo nutné uzavřít mezi MŠMT a těmito subjekty zvláštní Prohlášení, na jehož základě má MŠMT právo tyto subjekty kontrolovat.

Ze všech 55 subjektů, které mají právo žadatele o trvalý pobyt testovat, bylo dle slov Marie Černíkové⁷⁷ z MŠMT, jež má na starosti koordinaci Systému v rámci daného ministerstva, od září 2008 dohromady zkontrolováno (jak MŠMT, tak Českou školní inspekcí) maximálně deset subjektů. MŠMT nemá vytvořenou metodiku těchto kontrol⁷⁸, neví, kolika kontrolory disponuje Česká školní inspekce (dále jen „ČSI“) a na co se kontroloři ČSI při kontrolách zaměřují. Paní Černíková, která provádí kontroly za MŠMT mi sdělila, že ona se při kontrole zaměřuje na dodržování *Pravidel organizace a konání zkoušky*⁷⁹, účastní se tedy jako pozorovatel písemné i ústní části zkoušky.

Celkově lze říci, že oblastí kontroly, která byla jedním z hlavních důvodů pro zvolení uzavřené varianty Systému, je věnována velice malá pozornost a na základě zjištěných informací lze konstatovat, že spolupráce MŠMT a ČSI v oblasti kontrol je velmi okrajová (nedochází ani k výměně výsledků provedených kontrol). Argument pro zavedení uzavřeného Systému se proto v dnešním světle jeví jako velice slabý.

4.3 DOSTUPNOST INFORMACÍ O ZKOUŠCE Z ČESKÉHO JAZYKA PRO CIZINCE - ŽADATELE O TRVALÝ POBYT

Proto, aby cizinci žádající v České republice o povolení k trvalému pobyt, na které se vztahuje povinnost předložení dokladu prokazujícího znalost českého jazyka, mohli zkoušku absolvovat, je nutné, aby nejprve získali o zkoušce (a o úrovni A1 podle SERR) potřebné informace. Tyto informace mohou získat v různém rozsahu na webových stránkách spravovaných ministerstvy, neziskovými organizacemi, jazykovými školami či přímo v daných školách, které mají právo vykonávat zkoušku z českého jazyka pro účely získání povolení

⁷⁷ Rozhovor autorky s Marií Černíkovou (pracovnicí MŠMT) na téma vzniku a fungování Systému se uskutečnil dne 6. 11. 2009 v Praze.

⁷⁸ Kontroly vysokých škol ze strany MŠMT proběhly zatím pravděpodobně dvě (dle slov paní Černíkové).

⁷⁹ Pravidla organizace a konání zkoušky však dávají zkoušejícím poměrně mnoho prostoru pro vlastní interpretaci, například v případě komunikace se zkoušenými. Nikde není stanoveno, do jaké míry může vyučující věnovat zvláštní pozornost zkoušeným, kteří nerozumí zadání.

k trvalému pobytu, dále také z cizineckých médií (internetová i tištěná periodika) a zejména pak ústně, nejčastěji od svých krajanů, na Odborech azylové a migrační politiky MV či od zaměstnanců nestátních neziskových organizací. V souvislosti se zavedením povinné zkoušky byly vytvořeny také cizojazyčné informační letáky, které byly distribuovány na vybraná místa (neziskové organizace, oddělení cizinecké policie a krajské úřady) na konci srpna 2008 a poté na počátku roku 2009.

V současnosti (listopad 2009) je nejpodrobnějším oficiálním informačním zdrojem o dané zkoušce webový portál *Čeština pro cizince* (www.cestina-pro-cizince.cz), v anglické verzi *Czech for Foreigners* (check-your-czech.com). Tyto webové stránky vznikly v červnu roku 2008⁸⁰ za přispění Ministerstva vnitra, Ministerstva práce a sociálních věcí a Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. Obsah stránek a jejich provoz pak zajišťuje Výzkumný ústav pedagogický v Praze.

Nejpodrobnější informace nabízí česká verze webových stránek. Základní informace jsou poměrně snadno dohledatelné, stránky mají jasnou strukturu ve které se uživatel může poměrně rychle zorientovat. Stránky poskytují informace o:

- Povolení k trvalému pobytu, zejména pak v souvislosti s jazykovou zkouškou (pro bližší informace související s legislativním zakotvením TP je zde uveden odkaz na portál MV ČR).
- Přípravě na zkoušku (žadatel má možnost zkusit si test nanečisto, stáhnout si *Metodiku přípravy ke zkoušce z českého jazyka pro žadatele o trvalý pobyt (úroveň A1)*⁸¹, také je zde doporučení ohledně výběru jazykového kurzu).
- Pravidlech zkoušky (jaká pravidla je při zkoušce třeba dodržovat).
- Pokynech ke zkoušce (zde jsou uvedeny informace o struktuře a časovém harmonogramu zkoušky včetně kritérií hodnocení zkoušky).

⁸⁰ Stránky v té době obsahovaly pouze zlomek informací v porovnání se současným objemem informací.

⁸¹ Metodika, jež vznikla speciálně pro účely přípravy ke zkoušce z českého jazyka pro žadatele o trvalý pobyt na jazykové úrovni A1, je pro cizince, kteří by si chtěli sami zlepšit svou znalost češtiny, nevyhovující. Tato Metodika je přímo určená lektorům, není vhodná pro účely samostudia. Vedle této Metodiky však neexistuje žádná další učebnice, která by cizince připravovala přímo na požadovanou jazykovou úroveň A1 pro účely získání trvalého pobytu, celkově je problém s adekvátními učebnicemi českého jazyka pro cizince (málokterá umožňuje cizincům samostudium).

- Učebnicích a další literatuře (vhodných pro přípravu na zkoušku).
- Legislativním ukotvení zkoušky, Seznamu škol na kterých je možné zkoušku vykonat, Pravidlech zkoušky, vzoru Osvědčení atd.
- Místech, na kterých si lze vyzvednout poukaz.
- Místech, na kterých lze vykonat zkoušku.

Je zde také odkaz věnovaný organizacím zabývajícím se poradenstvím pro cizince v jednotlivých krajích a kontakt na bezplatnou telefonní linku, na níž lze od srpna 2008 získat informace o zkoušce (Příloha 4).

Stránky uvádějí také informace pro vyučující a zkoušející, které se týkají stejných okruhů jako informace pro cizince, rozdílem je pouze odkaz Informace pro instituce ze Seznamu, který je však přístupný pouze pomocí hesla.

Stránka *Czech for Foreigners* je v podstatě duplikátem českých stránek *Čeština pro cizince*, ne všechny informace jsou však dostupné v angličtině. Například informace o trvalém pobytu, pro které je uživatel odkázán na stránky MV ČR, už nejsou přeloženy do angličtiny, stejně tak jako většina dalších odkazů na stránky jednotlivých ministerstev. Na anglických stránkách také chybí informace o vzniku Center na podporu integrace cizinců, která by již měla v rámci svých služeb poskytovat bezplatnou výuku českého jazyka pro cizince⁸². Telefonní linka informující o zkoušce je dostupná i v anglickém jazyce.

4.3.1 Ostatní cizojazyčné verze webových stránek Čeština pro cizince

Webové stránky *Čeština pro cizince* jsou z části přeloženy také do ukrajinštiny, ruštiny, vietnamštiny, francouzštiny, mongolštiny, čínštiny a arabštiny, adresa stránek je stále www.cestina-pro-cizince.cz⁸³. Překlad se týká pouze informací pro cizince, nikoliv informací pro vyučující a zkoušející, stránky také neobsahují informace o Centrech na podporu integrace cizinců. Cizinci si zde, stejně jako u ostatních jazykových variant, mohou vyzkoušet zkušební test na úrovni A1 (vše je v českém jazyce), stáhnout českou Metodiku atd. Stránky také informují o telefonní lince, která z těchto jazyků funguje pouze v ruštině.

⁸² Centra na podporu integrace cizinců disponují anglickou verzí stránek, i když velmi nedokonalou, přeloženy jsou také do ruštiny, mongolštiny a vietnamštiny, je tedy otázkou, z jakého důvodu na ně stránky *Čeština pro cizince* neodkazují.

⁸³ Je otázkou, jak dobře jsou stránky s českou adresou, které obsahují cizojazyčné verze, pro cizince dostupné/dohledatelné.

Pokud se cizinci podaří na těchto webových stránkách zorientovat, má možnost získat zde alespoň základní informace které mu umožňují vyzvednout si kupón pro bezplatné vykonání zkoušky, přihlásit se ke zkoušce a zkoušku vykonat⁸⁴. Jelikož se však ukázalo, že ne všichni cizinci mají přístup k internetu, je od listopadu tohoto roku (2009) na krajských pracovištích Odboru azylové a migrační politiky MV, kde jsou vydávány poukazy, dostupná i tištěná podoba testu nanečisto, aby tito cizinci nebyli znevýhodněni.⁸⁵

4.4 DOSTUPNOST PŘÍPRAVNÝCH KURZŮ ČESKÉHO JAZYKA PRO CIZINCE

Odborníci zabývající se výukou českého jazyka jako cizího jazyka či zaměstnanci NNO, kteří vyučují češtinu, se shodují na skutečnosti, že pro cizince není až takový problém se po pěti letech nepřetržitého pobytu v České republice naučit český jazyk na úrovni odpovídající A1. Rozdíly zde však jsou, a to zejména kvůli odlišnému původu imigrantů. Slovanští mluvčí obvykle po pěti letech pobytu v ČR dosahují vyšší úrovně než A1 (alespoň v mluveném projevu), mnohem obtížnější je získat potřebné jazykové znalosti pro imigranty z neslovanského prostředí. V České republice se pak jedná zejména o Asiaty (Mongolové, Vietnamci atd.)⁸⁶, dále o osoby původem z Afriky. Zejména tito lidé, z nichž někteří pocházejí z prostředí z odlišnou fonetickou výbavou a grafickou soustavou, potřebují se získáním jazykových znalostí pomoci.

⁸⁴ Otázkou je, nakolik těchto stránek cizinci využívají. Z rozhovoru s cizinci, kteří tuto zkoušku skládali, vyplynulo, že všichni tři respondenti získali informace o zkoušce skrze své známé a informační materiály v rodném jazyce (měsíčníky atd. vycházející v ČR). Jediné, čeho na internetu dva ze tří respondentů využili (není však jasné, jestli přímo na stránkách *Čeština pro cizince*), jsou zkušební testy.

⁸⁵ Srov. *Vyhodnocení realizace Systému v roce 2009 spolu s návrhy na potřebné úpravy Systému a finančními požadavky na jeho realizaci v roce 2010*. Za zpřístupnění tohoto dokumentu děkuji Marii Černíkové (formou přílohy k e-mailu ze dne 6. 11. 2009).

⁸⁶ Neslovanští mluvčí mají dle dotazníkového šetření výrazně horší výsledky u zkoušek. Dle dotazníkového šetření, které prováděly jazykové školy testující žadatele o trvalý pobyt, např. všichni Mongolové (v období od 1. 1. do 31. 5 2009 se jednalo o 50 uchazečů), kteří se přihlásili na zkoušku, ji museli opakovat. Zkoušku musela opakovat i třetina Moldavanů (za období od 1. 1. do 31. 5 2009 bylo 70 úspěšných, 24 neúspěšných) a pětina Vietnamců (ve výše uvedeném období bylo 24 úspěšných, 6 neúspěšných). *Vyhodnocení realizace Systému v roce 2009 spolu s návrhy na potřebné úpravy systému a finančními požadavky na jeho realizaci v roce 2010*. Za zpřístupnění tohoto dokumentu děkuji Marii Černíkové (formou přílohy k e-mailu ze dne 6. 11. 2009).

Protože stát přípravné jazykové kurzy finančně nepodporuje, spočívá veškeré financování kurzů pouze na samotných cizincích (pokud se rozhodnou kurzy navštěvovat). Ti mají zpravidla možnost zvolit si mezi kurzy komerčními, které jsou plošně lépe dostupné, a kurzy nízkoprahovými, které zpravidla zajišťují nestátní neziskové organizace a jejichž počet je zejména místně značně limitován. Od 1. 7. 2009 zahájila provoz také Centra na podporu integrace cizinců⁸⁷ provozovaná Správou uprchlických zařízení Ministerstva vnitra, která se nachází v současné chvíli v šesti krajích České republiky a též poskytují bezplatné kurzy českého jazyka.

4.4.1 Komerční kurzy českého jazyka jako cizího jazyka

V České republice je okolo sta institucí, jež oficiálně nabízejí výuku českého jazyka jako cizího jazyka. Nejširší nabídka kurzů je v Praze, dále pak v Jihočeském a Jihomoravském kraji, v ostatních krajích jsou pak zpravidla dostupné jedna až čtyři jazykové školy, které kurzy nabízí. Nabídka těchto institucí se pak může do velké míry lišit. Některé nabízí kurzy pouze individuální, další skupinové (či obojí), obvykle podmíněné dostatečným počtem zapsaných studentů. Stejně tak jsou rozdíly v délce trvání kurzu, zaměření kurzu a ceně za lekci, semestr či rok.⁸⁸

Ne všechny instituce vyučující češtinu jako cizí jazyk nabízí přípravu přímo na jazykovou zkoušku na úrovni A1 potřebnou pro získání povolení k trvalému pobytu. Pro získání znalostí odpovídajících jazykové úrovni A1 byla stanovena jazyková dotace 105 až 140 vyučovacích hodin, studentům z neslovanského prostředí by mělo být umožněno navíc navštěvovat kurzy audioorální přípravy v rozsahu 70 až 105 hodin. Většina škol, které přípravné kurzy na jazykovou úroveň A1 speciálně pro účely této zkoušky pro získání povolení k trvalému pobytu realizují, nabízí pouze krátkodobý intenzivní kurz (obvykle měsíční) s hodinovou dotací mezi 20 až 40 vyučovacími hodinami. Cena za tento kurz se zpravidla pohybuje mezi 2 400 Kč až 4 800 Kč pro jednotlivce, což je poměrně vysoká částka, která může být pro cizince překážkou. Ještě vyšší částky si školy

⁸⁷ Centra na podporu integrace cizinců se zatím nachází pouze v Ostravě, v Pardubicích, v Plzni, ve Zlíně, v Ústí nad Labem a v Brně.

⁸⁸ Srov. MIGRACE ONLINE.CZ: *Seznam jazykových kurzů češtiny pro cizince* [online]. 2009 [cit. 2009-11-06]. Dostupné z: <<http://www.migraceonline.cz/e-knihovna/?x=2203033>>

účtují za individuální lekce, jedná se o 250 až 450 Kč za vyučovací hodinu. Tyto kurzy připravují cizince přímo na danou zkoušku (seznamují je s organizací zkoušky, se strategií řešení jednotlivých typů úkolů, s tematickými okruhy pro ústní zkoušku atd.). Žádná z jazykových škol pak nenabízí speciální audioorální kurzy pro cizince v rozsahu potřebném pro přípravu cizince na jazykovou úroveň A1.

Dle informací získaných od Marie Černíkové z MŠMT, která se pravidelně se zástupci institucí nabízejících přípravné kurzy českého jazyka pro žadatele o trvalý pobyt setkává vyplynulo, že cizinci využívají komerčních kurzů minimálně. Vedle finanční nákladnosti kurzů může být důvodem také obtížná dohledatelnost kurzů na internetu (stránky institucí, jež tyto kurzy nabízí, jsou často poměrně nepřehledné) či obtížná časová a místní dostupnost kurzů.

4.4.2 Nízkoprahové kurzy českého jazyka jako cizího jazyka⁸⁹

Opačná situace nastala v případě nízkoprahových kurzů českého jazyka pro cizince, které povětšinou nejsou schopny vyhovět všem zájemcům o výuku z důvodů nedostačující kapacity kurzů. Tyto kurzy zpravidla poskytují nestátní neziskové organizace a v posledním půlroce je do určité míry (většinou však právě ve spolupráci s NNO) zajišťuje (zejména po finanční stránce) také Správa uprchlických zařízení MV v rámci Center na podporu integrace cizinců, která by postupně měla vzniknout ve všech krajích České republiky.

V České republice v současnosti nabízí nízkoprahové kurzy českého jazyka pro cizince přibližně patnáct NNO⁹⁰, z nichž některé realizují kurzy ve více městech. Celková nabídka nízkoprahových kurzů na různých jazykových úrovních se v současnosti (listopad 2009) pohybuje mezi číslem padesát až šedesát. Dostupnost kurzů se liší jak v rámci České republiky (například v Moravskoslezském kraji jsou kurzy českého jazyka realizovány pouze v Ostravě

⁸⁹ Zpracování této podkapitoly je založeno na e-mailové komunikaci se zástupci neziskových organizací Most pro lidská práva, Berkat, Charita České Budějovice, Meta, Diecézní charita Plzeň, Multikulturní centrum České Budějovice ve dnech 1. až 10. října 2009 a na informacích získaných z webových stránek zmiňovaných nestátních neziskových organizací.

⁹⁰ Jedná se o Centrum pro integraci cizinců, Berkat, Diecézní Charitu Plzeň, Metu, Most pro lidská práva, Charitu České Budějovice, Multikulturní centrum České Budějovice, Diecézní charitu – Multikulturní centrum České Budějovice, Poradnu pro integraci, Sdružení občanů zabývajících se emigranty, Knihovnu Jiřího Mahena, Oberig a Centrum multikulturního vzdělávání a dále o Centra na podporu integraci cizinců (která však nejsou NNO).

v rámci Centra na podporu integrace cizinců), tak v rámci krajů (nejvíce kurzů je realizováno v Pardubickém kraji a v Jihomoravském kraji).

Z výše zmiňovaného počtu cca patnácti NNO se jazykovou přípravou žadatelů o trvalý pobyt zabývá přibližně 5 neziskových organizací a dále Centra na podporu integraci cizinců. V žádné z dotazovaných organizací lektori nepracují s *Metodikou pro účely přípravy ke zkoušce z českého jazyka pro žadatele o trvalý pobyt na jazykové úrovni A1*, organizace zpravidla používají různé učebnice českého jazyka pro cizince, které podle potřeby kombinují⁹¹. Všem je pak dostupná zkušební varianta testů, na které mohou lektori budoucí žadatele o trvalý pobyt naučit správný postup pro úspěšné složení zkoušky. Centřům na podporu integrace cizinců byly ze strany MŠMT předány i dvě varianty „ostrých“ testů, které už se v jazykových školách nepoužívají (nikomu jinému, tedy ani NNO, ani školám jež mohou český jazyk jako cizí jazyk vyučovat a nemají oprávnění testovat, zpřístupněny nebyly). kurzy českého jazyka povětšinou probíhají dvakrát týdně v rozsahu dvou vyučovacích hodin/lekce, v případě Center na podporu integrace cizinců trvá jedna vyučovací lekce tři vyučovací hodiny. Jako bonus pak vedle velmi bohaté nabídky kurzů češtiny umožňuje pardubická organizace (pravděpodobně jako jediná v ČR) Most pro lidská práva individuální přípravu žadatelů o trvalý pobyt na požadovanou zkoušku pro účely získání povolení k trvalému pobytu (obvykle je třeba zaměřit se zejména na písemnou část). Všechny kurzy připravující studenty na požadovanou úroveň A1 pro účely získání povolení k trvalému pobytu jsou bezplatné. Slova zaměstnanců jednotlivých NNO, jež tyto přípravné kurzy poskytují potvrzují, že ze strany cizinců je o tyto lekce zájem.

Nicméně ani žádný z kurzů poskytovaný NNO jakožto příprava na zkoušku pro účely získání povolení k trvalému pobytu nedosahuje jazykové dotace 105 až 140 doporučených hodin a žádná z organizací nezajišťuje přípravné audioorální kurzy. Přesto je tato služba v podobě bezplatných jazykových kurzů, které NNO cizincům nabízí, velice důležitá a záslužná. Neziskové organizace zde v podstatě zastupují roli státu (to se částečně může změnit se zavedením Center na podporu integrace cizinců, která však také spolupracují s NNO a využívají jejich služeb). Ostatní kurzy českého jazyka pro cizince poskytované NNO se zaměřují celkově

⁹¹ Autorce není známo, zda Metodiku při výuce využívají lektori vyučující cizince český jazyk v Centrech na podporu integrace cizinců.

na zlepšení úrovně jazykových znalostí a komunikačních dovedností cizinců žijících v České republice.

Závěr

V této bakalářské práci jsem se snažila podat obraz jednoho z posledních rozhodnutí vlády, jež původně mělo cizincům usnadňovat zapojení se do života majoritní společnosti. Pokud porovnáme současnou podobu *Systému výuky českého jazyka a zkoušek pro cizince jako jedné z podmínek pro udělení trvalého pobytu* a původní myšlenky, které k jeho vzniku vedly, je patrné, že výsledek odpovídá původní ideje minimálně. Zpřístupnění přípravných jazykových kurzů a uzákonění povinné jazykové zkoušky pro žadatele o trvalý pobyt mělo mít primárně motivační (tuto podmínku do určité míry zkouška splňuje) a integrační charakter, kdy mělo docházet k nabývání určitých práv skrze dosažení požadovaných výsledků v oblasti integrace, konkrétně skrze posilování znalosti českého jazyka.

Výsledek několikaletého vytváření Systému zachoval z původní myšlenky pouze uzákonění povinné zkoušky z českého jazyka pro žadatele o trvalý pobyt, jejíž úroveň A1 lze po pěti letech pobytu cizinců v České republice s výhledem na další setrvání v této zemi pouze těžko označit za integrační. Zároveň je však nutné si uvědomit, že pokud nebudou cizincům zpřístupněny přípravné kurzy českého jazyka (spolufinancované státem), nelze po nich požadovat dosažení obtížnější jazykovou úrovně.

Proces vzniku Systému mezi lety 2006 až 2009 lze označit za netransparentní a z části i neprofesionální. Nebylo včas využito ani zkušeností tuzemských odborníků, ani příkladů dobré praxe ze zahraničí. Stále se také řeší otázka, zda je za vznik a koordinaci Systému odpovědné Ministerstvo vnitra, které je v současné době garantem integrace cizinců v České republice, či Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Tyto spory pak vedou k nedostatečné koordinaci a ke stagnaci v dalším možném vývoji Systému.

Jakožto studentka sociální práce, mezi jejíž cílové skupiny patří také cizinci, považuji za důležité informovat o legislativních změnách a jejich dopadech, které mají na danou skupinu i na občany České republiky vliv. Jazyková zkouška pro cizince, která je spojena se získáním povolení k trvalému pobytu, je velmi důležitou součástí integrační politiky České republiky. Nicméně současnou uzákoněnou podobu, kdy stanovená jazyková úroveň A1 neumožňuje cizinci

domluvit se na úřadech, orientovat se ve společnosti a jejích normách a nepřispívá ani k lepší integraci na trhu práce či usnadnění přístupu ke vzdělání, považují spíše za neuvážené plýtvání penězi ze státního rozpočtu (na zkoušku bylo doposud vydáno více než 45 milionů korun). Je politování hodné, že Systém v současné podobě představuje pouze naplnění opatření, které vzhledem k uzákonění již v roce 2007 muselo vzniknout, nicméně je poznamenáno časovou tísní a nedostatečně koordinovanou přípravou.

Takto vágní nastavení celého Systému, zejména úrovně povinné jazykové zkoušky může vést k celkové devalvaci jejího významu v očích veřejnosti, nicméně pro cizince zkouška stále zůstává jedním ze stresových faktorů v celkově velmi nejistém procesu žádání o trvalý pobyt. Osobně se přikláním k důkladnějšímu a profesionálnějšímu vypracování celého Systému. Za zvláště důležité považuji vyřešení otázky (spolu)financování kurzů a zkoušek a následné stanovení takové jazykové úrovně, která by reálně zvyšovala šanci cizinců participovat na životě majoritní společnosti, tedy nejméně úrovně A2. Sama považuji znalost jazyka hostitelské společnosti u cizinců, jež z různých důvodů budou pobývat v České republice dlouhodobě, za důležitou a uzákonění povinnosti prokázání určité znalosti jazyka se nebráním, avšak s důrazem na vytvoření adekvátních podmínek umožňujících cizincům požadované znalosti dlouhodobě a důstojně nabývat.

Tématu jazykové zkoušky jakožto jednomu z nástrojů integrace, nejen v Českém prostředí ale i v celoevropském kontextu, bych se ráda věnovala i nadále v rámci svého magisterského studia.

LITERATURA

ALTE: *Language tests for social cohesion and citizenship – an outline for policymakers* [online]. Datum nevedeno [cit. 2009-11-07]. Dostupné z: <http://www.coe.int/t/dg4/linguistic/Source/ALTE_migrants08_final_EN.doc>

BARŠOVÁ, A., BARŠA, P.: *Přistěhovalectví a liberální stát : imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*. 1. vyd. Brno : Masarykova univerzita v Brně, 2005, 308 s. Sv. 15. ISBN 80-210-3875-6

CIZINCI V ČR: *Zásady koncepce integrace cizinců na území České republiky* [online]. 2009 [cit. 2009-11-04]. Dostupné z : <www.cizinci.cz/files/clanky/77/Zasady_vlady_integrace.pdf>

ČEŠTINA PRO CIZINCE: *Pravidla organizace a konání zkoušky pro cizince jako jedné z podmínek pro udělení trvalého pobytu* [online]. 2009 [cit. 2009-11-04]. Dostupné z : <<http://cestina-pro-cizince.cz/uploads/Dokumenty/Pravidla.pdf>>

ČERNÍK, J., UHEREK, Z.: *Výzkumné zprávy a studie o integraci cizinců na území České republiky* [online]. 2005 [cit. 2009-11-04]. Dostupné z: <<http://www.cizinci.cz/files/clanky/100/vyzkum.pdf>>

ČSÚ: *Počet cizinců v ČR* [online]. 2009 [cit. 2009-10-10]. Dostupné z: <http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/kapitola/ciz_pocet_cizincu>

ESSER., H.: *Migration. Language and Integration* [online]. Datum nevedeno [cit. 2009-11-07]. Dostupné z: <http://www.wzb.eu/ZKD/AKI/files/aki_research_review_4.pdf>

INTEGRAČNÍ CENTRA: *Centra na podporu integrace cizinců* [online]. Datum nevedeno [cit. 2009-11-06]. Dostupné z: <<http://www.integracnicentra.cz/cz/>>

LAMI: *ALTE language assessment for migration and integration (LAMI) special interest group* [online]. Datum nevedeno [cit. 2009-11-07]. Dostupné z: <<http://www.alte.org/projects/lami.php>>

MIGRACE ONLINE.CZ: *Seznam jazykových kurzů češtiny pro cizince* [online]. 2009 [cit. 2009-11-06]. Dostupné z:

<http://www.migraceonline.cz/e-knihovna/?x=2203033>

MIGRACEONLINE.CZ: „Zkoušky z češtiny pro cizince budou příliš snadné, systém zkoušení bude uzavřený.“ *Rozhovor s Janou Čemusovou* [online]. 2008 [cit. 2009-11-04]. Dostupné z:

<http://www.migraceonline.cz/e-knihovna/?x=2086185>

MPSV: *Koncepce integrace cizinců v roce 2005 a její další rozvoj* [online]. 2006 [cit. 2009-10-11]. Dostupné z:

http://cizinci.mpsv.cz/files/clanky/324/KIC_aktualizovana.pdf

MŠMT: *Společný evropský referenční rámec pro jazyky* [online]. 2006 [cit. 2009-10-04]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/mezinarodnivztahy/spolecny-evropsky-referencni-ramec-pro-jazyky>

MV ČR: *Azyl a migrace - Imigrace* [online]. 2005 [cit. 2009-10-03]. Dostupné z: <http://web.mvcr.cz/archiv2008/azyl/migrace.html#fenomen>

Předpis č. 348/2008 Sb., ze dne 9. září 2008 o výuce a zkouškách znalosti českého jazyka pro účely získání povolení k trvalému pobytu na území České republiky [online]. Datum neuvedeno [cit. 2009-11-04]. Dostupné z: <http://cestina-pro-cizince.cz/uploads/Dokumenty/vyhlaska.pdf>

SAKOVÁ, T.: *Implementace Koncepce integrace cizinců a Státního integračního programu se zaměřením na kurzy a znalost českého jazyka*. Olomouc 2008, nepublikováno

SOUKROMÁ STŘEDNÍ ŠKOLA ČESKÉ BUDĚJOVICE: *Zkouška z českého jazyka pro cizince* [online]. 2009 [cit. 2009-11-04]. Dostupné z: <http://www.skolacb.cz/>

SVOBODA, A., TÓTHOVÁ, H.: *Koncepce integrace cizinců a situace v jednotlivých oblastech* [online]. 2007 [cit. 2009-10-03]. Dostupné z:

soze.cz/workinczech/file.php?id=5_1195225832_integrace

Systém výuky českého jazyka a zkoušek pro cizince jako jedné z podmínek pro udělení trvalého pobytu. /v elektronické podobě/

ÚJOP UK: *Certifikovaná zkouška z češtiny pro cizince : Úroveň A1 podle SERR* [online]. 2006 [cit. 2009-10-04]. Dostupné z: <http://www.ujop.cuni.cz/page/cz/pdf/informace_kandidat_A1.pdf>

Usnesením vlády České republiky ze dne 7. července 1999 č. 689 o Zásadách koncepce integrace cizinců na území České republiky a o přípravě a realizaci této koncepce [online]. 2005 [cit. 2009-11-15]. Dostupné z: <http://web.mvcr.cz/archiv2008/azyl/integrace2/koncepce/zajisteni/usneseni/uv689_99.pdf>

Usnesení vlády České republiky ze dne 23. července 2008 č. 979 o převodu některých činností vykonávaných Ministerstvem práce a sociálních věcí na Ministerstvo vnitra [online]. 2009 [2009-11-05]. Dostupné z: <[http://kormoran.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/0/C264BAE43C0A86D2C125748E00450FBE/\\$FILE/979%20uv080723.0979.pdf](http://kormoran.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/0/C264BAE43C0A86D2C125748E00450FBE/$FILE/979%20uv080723.0979.pdf)>

UNITED NATIONS STATISTIC DIVISION: *Demographic and social statistics : Demographic, social and migration statistics* [online]. 2009 [cit. 2009-10-03]. Dostupné z: <<http://unstats.un.org/unsd/statcom/doc97/edoc15a1.htm>>

VLASÁKOVÁ, K.: *Jazykové testování pro účely migrace a integrace*. In BĚLOUSOVA, V. , et al. *Výuka cizích jazyků - integrace a testování*. [s.l.] : [s.n.], 2009. s. 104 - 106. ISBN 978–80–87238–02–8

Vyhláška č. 348/2008 Sb., o výuce a zkouškách znalosti českého jazyka pro účely získání povolení k trvalému pobytu na území České republiky [online]. 2009 [cit. 2009-10-04]. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/wps/portal/ s.155/701/.cmd/ad/.c/313/.ce/10821/.p/8411/ s.155/701?PC_8411_number1=348/2008&PC_8411_l=348/2008&PC_8411_ps=10#10821>

Vyhodnocení realizace Systému v roce 2009 spolu s návrhy na potřebné úpravy Systému a finančními požadavky na jeho realizaci v roce 2010. Iv elektronické podobě/

Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů [online]. 2009 [cit. 2009-10-04]. Dostupné z:

<[http://portal.gov.cz/wps/portal/ s.155/701?number1=326%2F1999&number2=&name=&text=>](http://portal.gov.cz/wps/portal/ s.155/701?number1=326%2F1999&number2=&name=&text=)

Zákon č. 379/2007 Sb., kterým se mění zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů [online]. 2003-2009 [cit. 2009-11-01]. Dostupné z: <<http://portal.gov.cz/wps/portal/ s.155/701/.cmd/ad/.c/313/.ce/10821/.p/8411?PC 8411 p=70&PC 8411 name=o%20pobytu%20cizinc%C5%AF&PC 8411 l=326/1999&PC 8411 ps=25#10821>>

SEZNAM ZKRATEK

aKIC	Aktualizovaná Koncepce integrace cizinců
ALTE	Association of Language Teachers in Europe
AUČCJ	Asociace učitelů češtiny jako cizího jazyka
ČR	Česká republika
ČSI	Česká školní inspekce
ČSÚ	Český statistický úřad
ESF	Evropský sociální fond
EU	Evropská unie
KIC	Koncepce integrace cizinců
LAMI	Language for Migration and Integration
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
MV	Ministerstvo vnitra
NNO	Nestátní nezisková organizace
SERR	Společný evropský referenční rámec pro jazyky
TP	Trvalý pobyt
ÚJOP UK	Ústav jazykové a odborné přípravy Univerzity Karlovy
VÚP	Výzkumný ústav pedagogický v Praze

PŘÍLOHY

PŘÍLOHA 1

Přehled jazykových úrovní povinných pro získání dlouhodobého pobytu ve vybraných státech Evropy a Asie.

Země	Sloučení rodiny	Trvalý pobyt	Občanství	Jazykové kurzy
Německo	A1	B1	B1	dobrovolné
Rakousko		A2	X	dobrovolné
Dánsko	v přípravě	A2? / B1/ B2	B2	povinné
Belgie (Flandry)				povinné (A1)
Francie	X	A1.1	ústní zkouška	povinné
Lucembursko		A1.1?	?	
Nizozemí	A1	A2	A2	
Velká Británie	A1	B1	momentálně se pracuje na vyšší úrovni	dobrovolné
Norsko		300 hodin výuky jazyka	300 hodin výuky jazyka	povinné, minimálně 300 hodin výuky jazyka
Řecko		A2	A1	
Itálie			B2?	pro získání pracovního polezení je nezbytné dosáhnout úrovně A2, kurzy jsou dobrovolné
Slovensko			X	dobrovolné pro uprchlíky
Švýcarsko		v závislosti na kantonu	v 9 kantonech	v závislosti na kantonu
Estonsko		A1-A2	X	
Chorvatsko			?	
Polsko				Dobrovolné kurzy pro druhy/-žky polských občanů
Arménie			X	
Gruzie			X	dobrovolné
Turecko			jazykový certifikát	

Zdroj: Goethe-Institut, Language Tests for Social Cohesion and Citizenship

PŘÍLOHA 2

Seznam škol oprávněných provádět zkoušky znalosti českého jazyka pro účely získání povolení k trvalému pobytu na území České republiky.

Název školy	Adresa	PSČ	Město
Obchodní akademie, Střední pedagogická škola a Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky, Beroun, U Stadionu 486	U Stadionu 486	266 37	Beroun 2
Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky, Brno, Kotlářská 9 00566772	Kotlářská 9	611 49	Brno
Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky PELIKÁN, s.r.o.	Lidická 9	602 00	Brno
Masarykova univerzita v Brně, Filozofická fakulta	Arna Nováka 1	602 00	Brno
Gymnázium a Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky, Břeclav, sady 28. října 1	sady 28. října 1	690 21	Břeclav
Střední odborná škola veterinární, mechanizační a zahradnická a Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky, České Budějovice, Rudolfovska 92	Rudolfovska 92	372 16	České Budějovice
Soukromá střední škola a jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky Č. Budějovice, s.r.o	Jeronýmova 28/22	370 01	České Budějovice
Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky, v.o.s.	Čechova 2	370 01	České Budějovice
Centrum interdisciplinárních studií a jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky při VŠERS, o.p.s.	Žižkova tř. 251/6	370 01	České Budějovice
Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Filozofická fakulta	Na Mlýnské stoce 35	370 01	České Budějovice
Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Pedagogická fakulta	Jeronýmova 10	371 15	České Budějovice
Středisko jazykové a odborné přípravy v Dobrušce, pracoviště ÚJOP UK	Solnická 777	518 17	Dobruška
Obchodní akademie a Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky	Velkomoravská 13	695 11	Hodonín
Obchodní akademie, Vyšší odborná škola cestovního ruchu a Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky, s.r.o.	SNP 170	500 03	Hradec Králové 3

Název školy	Adresa	PSČ	Město
Obchodní akademie T. G. Masaryka a Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky, Jindřichův Hradec, Husova 156	Husova 156	377 11	Jindřichův Hradec
Obchodní akademie, vyšší odborná škola cestovního ruchu a jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky	Bezručova 17/1312	360 01	Karlovy Vary
Vyšší odborná škola, Obchodní akademie a Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky, Klatovy, Plánická 196	Plánická 196	339 01	Klatovy
Střední průmyslová škola strojírenská a Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky, Kolín IV, Heverova 191	Heverova 191	280 50	Kolín IV
AGENTURA POZNÁNÍ - jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky, s.r.o.	Dukelská 13/695	742 21	Kopřivnice
Soukromé gymnázium, střední odborná škola a jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky, s.r.o	Osvobození 699	686 04	Kunovice
Vyšší odborná škola, Střední průmyslová škola a Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky, Kutná Hora, Masarykova 197	Masarykova 197	284 11	Kutná Hora
Obchodní akademie a Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky, Liberec, Šamánkova 500/8, příspěvková organizace	Šamánkova 500/8	460 01	Liberec
Středisko jazykové a odborné přípravy v Mariánských Lázních, pracoviště ÚJOP UK	Hlavní 390	353 67	Mariánské Lázně
Obchodní akademie a Vyšší odborná škola ekonomická a Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky, Mladá Boleslav, T.G.Masaryka 14	T. G. Masaryka 14	293 80	Mladá Boleslav
Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta	Křížkovského 10	771 47	Olomouc
Obchodní akademie a Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky Pardubice, Štefánikova 325	Štefánikova 325	530 43	Pardubice
Krajské centrum vzdělávání a Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky, Plzeň, sady 5. května 42	sady 5. května 42	301 00	Plzeň

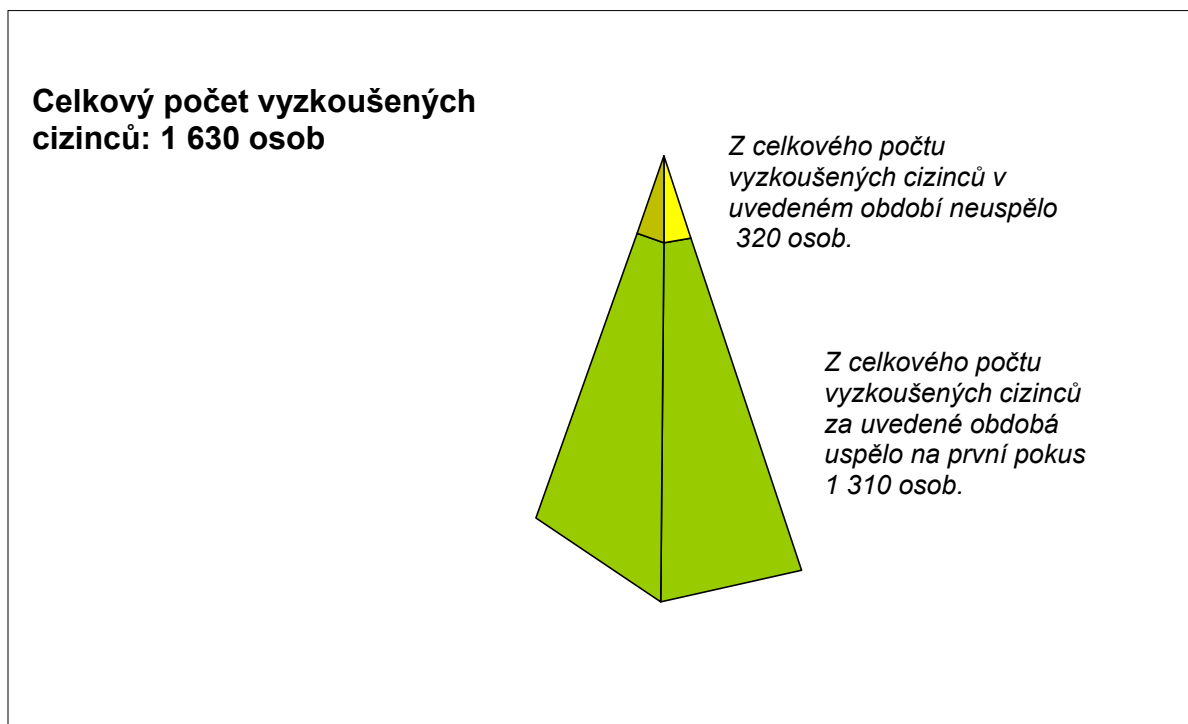
Název školy	Adresa	PSČ	Město
Středisko jazykové a odborné přípravy v Poděbradech, pracoviště ÚJOP UK	Jiřího nám. 1/I	290 36	Poděbrady
Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky hlavního města Prahy	Školská 15	116 72	Praha 1
Ústav bohemistických studií FFUK	nám. Jana Palacha 2	116 38	Praha 1
Univerzita Karlova - Ústav jazykové a odborné přípravy (ÚJOP)	Vratislavova 10	128 00	Praha 2
Středisko jazykové a odborné přípravy Albertov, pracoviště ÚJOP UK	Albertov 7/3a	120 00	Praha 2
České vysoké učení technické v Praze, Masarykův ústav vyšších studií, JASPEX	Horská 3	128 00	Praha 2
Středisko jazykové a odborné přípravy v Hloubětíně, pracoviště ÚJOP UK	Hloubětínská 26	198 00	Praha 9
Obchodní akademie a Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky, Přerov, Bartošova 24	Bartošova 24	750 11	Přerov
Gymnázium a Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky Svitavy	Sokolovská 1638	568 02	Svitavy
Obchodní akademie a Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky, Šumperk, Hlavní třída 31	Hlavní třída 31	787 01	Šumperk
Obchodní akademie Dr. Albína Bráfa a Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky Třebíč	Bráfova 9	674 01	Třebíč
Obchodní akademie, Vyšší odborná škola a Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky Uherské Hradiště	Nádražní 22	686 57	Uherské Hradiště
Obchodní akademie a jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky, Ústí nad Labem, příspěvková organizace	Pařížská 15	400 01	Ústí nad Labem
Integrovaná střední škola - Centrum odborné přípravy a Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky Valašské Meziříčí	Palackého 49	757 01	Valašské Meziříčí
Střední škola a Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky, Volyně, Lidická 135	Lidická 135	387 01	Volyně
Masarykovo gymnázium a Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky Vsetín	Tyršova 1069	755 01	Vsetín

Název školy	Adresa	PSČ	Město
Obchodní akademie a Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky, Znojmo, Přemyslovců 4	Přemyslovců 4	669 48	Znojmo

Zdroj: www.cestina-pro-cizince.cz

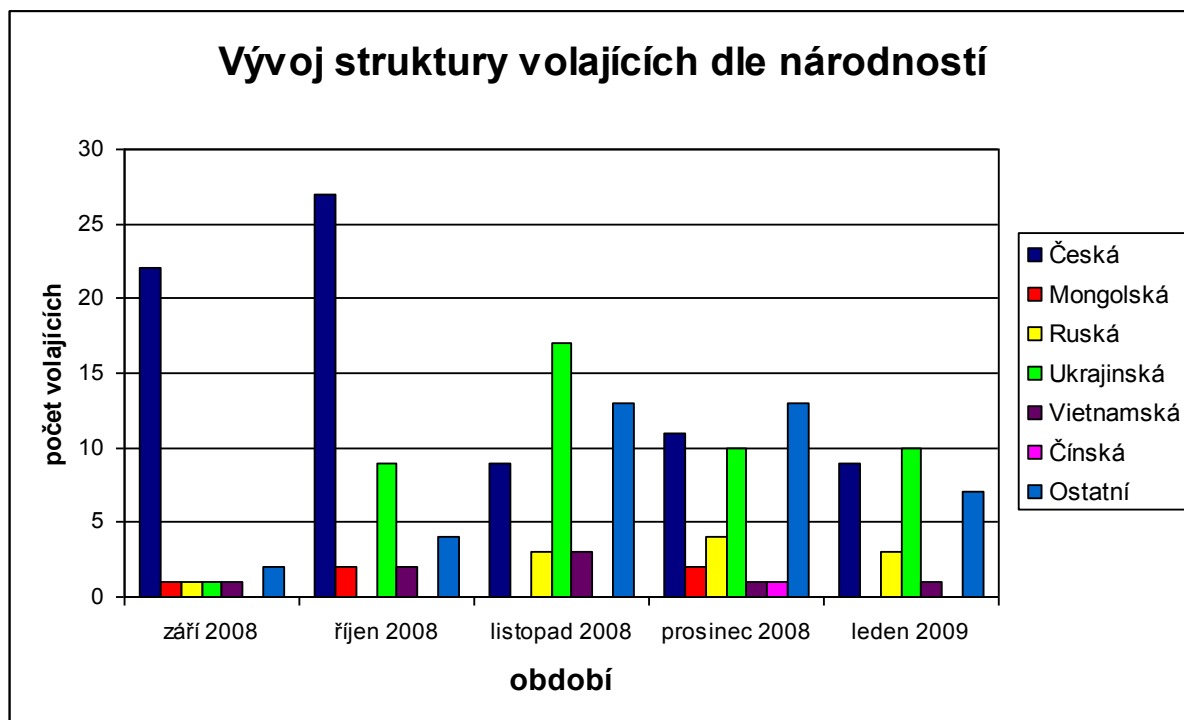
PŘÍLOHA 3

Přehled úspěšnosti vyzkoušených cizinců v období mezi 1. 9. 2008 až 31. 5. 2009

Zdroj: Vyhodnocení realizace Systému v roce 2009 spolu s návrhy na potřebné úpravy Systému a finančními požadavky na jeho realizaci v roce 2010.

PŘÍLOHA 4

Zdroj: Vyhodnocení realizace Systému v roce 2009 spolu s návrhy na potřebné úpravy Systému a finančními požadavky na jeho realizaci v roce 2010.